Přítomnost

ROČNÍK I. V PRAZE 30. října 1924. ČÍSLO 42.

Politika

Problémy komunistické agitace.

V diskusi o komunistické straně ve sporu o these komunistické Internacionály v československé otázce hledá se také nová methoda agitační. Několikráte bylo uvedeno, že dnešní organisace strany je volební; to platí i o agitaci. Přebudování strany, její zbolševisování, zvýšení její aktivity, to vše předpokládá nové methody agitační a to vše opět chce vytvořiti nové předpoklady pro agitaci, která by přivedla komunistické straně a komunistickému hnutí nový počet příslušníků a změnila jejich dosavadní poměr ke straně ve smyslu pracovní, účinné účasti. Dosud komunistické straně prospívaly více poměry samé, než činnost komunistické strany ve vlastním směru agitačním. Byla jednou a jedinou snad ze stran opositčních, která byla otevřena širokým vrstvám. Činnost druhých stran dodávala jí dosti materiálu, který mohla jenom obrátiti a přikresliti a ukazovati, že poměry jsou neudržitelné a že nutno vysloviti souhlas s komunistickou stranou. Tím komunistická strana vyrostla jako strana massová, t. zv. bolševismus u největšího počtu nebyl výrazem toho, že ti, kteří promyslili od základu učení a taktiku komunistické strany a vyslovili s ní vědomý souhlas, ale byl to výraz prosté nespokojenosti s poměry, v níž skrývalo se hodně passivity. Komunistická agitace soustřeďovala se hlavně v tisku.

These komunistické Internacionály k československé otázce předepisují nové cesty komunistické straně československé. A i kdyby toho nebylo, je v komunistickém hnutí ochablost, kterou se snaží vedoucí kruhy překonati zvýšenou agitací. Přestavba strany má vésti k novým methodám agitačním, když dosavadní nevedly k utvoření organické, pevně semknuté a účinné politické strany. Ono zaktivisování života v komunistické straně přenesením politického života do závodních frakcí, má jediný cíl zvýšiti osobní poměr každého jednotlivce ke komunistické straně a ke komunistickému hnutí. Má tím býti zvýšena účast každého jednotlivce v životě stranickém. V tom spatřují dnes nejlepší prostředek agitační. Dosud tato účast ať po stránce myšlenkové solidarity, nebo i organisační účast byla velmi slabá, a vykazuje spíše sestup, než vzestup. Dle zprávy krajského sekretariátu komunistické strany v Brně poklesl počet příslušníků ze 60—80.000 na číslo 7.424 v r. 1923. Z 263 tamějších organisací 80 nevyvíjí žádné organisační činnosti. Jednotlivé organisace mají nejvíce 10—15 členů; po stránce myšlenkové je zajímavo, že 70% příslušníků strany je v katolické církvi. Vzpomeneme-li, s jakým despektem mluví komunisté o klerikalismu, jako by to byla pro ně odbytá již dávno věc, vidíme, jak nepatrný počet komunistů si tuto tak základní otázku vyřešil. Je to dokladem, jak málo dovede agitace, propaganda vniknouti do duše jednotlivce. Odborově organisována je sotva polovička členstva. »Rovnost« odebírá jen 2.200 příslušníků. Z toho je vidět, jak je nepatrný osobní poměr, tím méně pak pracovní vztah komunistů, či spíše příslušníků a souběžníků komunistické strany k myšlence, kterou představuje a hlásá strana. Proto také v thesích V. sjezdu komunistické Internacionály o propagační činnosti komunistické Internacionály zdůrazňuje se, aby od každého člena strany se požadovalo, aby měl jisté minimum politických a theoretických vědomostí, aspoň v té míře, aby příslušníci strany mohly odpovídati dobře na otázky komunistických dělníků.

Komunisté snaží se, aby získali přímou účast dělníků ve svém tisku. Marie Majerová několikráte ukazovala na organisaci rabkorů, kroužků dělnických dopisovatelů do sovětských listů. Z tisku komunistické strany je však patrno, že i tento poměr příslušníků strany k tisku je velice nepevný. Příspěvků dělnických je velmi málo a jsou to po většině lokální stížnosti. Z diskuse vedené v komunistické straně stále vysvítá, jak nepatrně dovedla komunistická strana podchytiti široké vrstvy. Takový pozoruhodný příspěvek je od A. Mareše (Třebíč), kde zdůrazňuje, že dříve organisace byly zakládány jenom v hospodách, že jenom hospody byly střediskem schůzí, nyní však spolkaření u sklenice piva musí býti nahraženo aktivitou příslušníků strany. Přestavba strany musí býti nesena heslem: Z hospod do továren. Karel Strnad (Nová Kdýně) v diskusi rovněž prohlašuje, že členstvo strany ve své majoritě je málo aktivní a zpohodlnělé. Většina — tak uvádí — soudruhů si stěžuje, že nemohou platiti tisk, či příspěvky do složek strany, ač povinnost ke straně a jejím složkám nedosáhne v měsíci ani té výše, co jednotlivci spotřebují mimořádně pro svou osobu v týdnu za pivo, kouření, zábavy atd. A může pak generální štáb s takovou armádou, ve které je většina mindertauglich nebo ulejváků, svésti vítězný boj s nepřítelem? Myslím, že ne, odpovídá K. Strnad.

Z těchto případů je patrno, že dosavadní komunistická agitace, třebaže nešetřila intensitou, nedovedla a nevedla k aktivnímu životu v komunistické straně. Komunistická strana navazovala na beztvárný radikalismus a nespokojenost a určitý souhlas, který vyciťovala v těchto vrstvách považovala za souhlas s postupem komunistické strany. Komunistická strana nezískala ani tolik mezi straníky bývalé soc. demokracie, tím méně u jiných stran, jako spíše ve sféře politických souběžníků a nespokojených širokých vrstev, jichž poměr k politice je velmi nejasný. V těchto vrstvách je veliká nespokojenost, ale také neschopnost k politické akci, která se projevuje neúčastí v organisovaném životě politické strany. Komunistická strana získala ve sféře souběžníků a indiferentních, ale to byla také její nesnáz. Stala se stranou massovou, stejně velkou jako rozplizlou, která je neschopna k politické akci. Tím není řečeno, že existence těchto souběžníků a indiferentních, které strhla komunistická strana, má býti podceňována, neboť mají v ruce volební lístek stejně jako každý jiný třeba velmi politicky uvědomělý straník.

Proto komunistická strana reviduje i methody své agitace. Od method negativních, od method, které budí nespokojenost, chtěla by přejíti k agitačním methodám, které by sváděly massové síly v takovou formaci, která

by byla schopna politické akce. Dosavadní denní agitace komunistické strany lze vyznačiti prostým heslem: Čím hůře tím líp. Čím více bude ustrašen malý člověk a dělník, tím více může z toho kořistiti komunistická strana. Z toho vyplývá neustálé ukazování na rozvrat ve vládních stranách, ve vládě, generalisování případů chybující administrativy; jako velký agitátor komunistický nevystupují zde komunisté, ale ti, kdož dávají komunistům takovéto zbraně do rukou. Toto heslo jeví se také v poměru komunistické strany k mzdovým sporům dělnickým, kde snaží se dělnictvo sváděti k bezúspěšným stávkám, kde snaží se každého lokálního sporu použíti k agitaci, aby tento spor byl rozšířen na platformu co nejširší. Vzpomeňme jen, kolikráte komunisté vyzývali ku generální stávce.

Jiným heslem, kterým komunistická strana operuje, je myšlenka sjednocení sil dělnických. I tu fakt, že nepodařilo se jim získati více, než získali co rozvratem soc. demokracie, ukazuje, že tato agitace nedovedla lidi podchytiti. Nelze se diviti. I sami komunističtí dělníci zastavovali se nad tím, jak komunistický tisk se vší vážností bije se za myšlenku jednotné fronty proletariátu, zatím co na druhé straně v diskusi se to několikrát prohlašuje za pouhý odhalovací boj proti soc. demokracii.

Díváme-li se na agitační methody komunistů, vidíme, že dosud byly povahy čistě negativní, že jen zvyšovaly zmatek a nespokojenost, nijak neposilovaly uvědomělost a organisační uvědomění v komunistické straně. Komunisté nedovedli využíti více, než jim přinášel denní život, chyby a vady vládního aparátu politických stran a vedoucích osobností. Celé své agitaci nedali vlastní spád, který by strhoval k silné účasti v komunistické straně. Proto, je-li dnes komunistická strana, je to massová strana nespokojenců, kde jen intelektuálové diskutují o thesích komunistické Internacionály. Diskutují také o nových methodách agitačních. Dnešní útlum komunistické strany u nás je dokladem, že její agitační methody a aparát selhává. Ukazuje se, že komunistická strana přeceňovala sílu svého tisku, a hlavní chybou její agitace bylo, že nezjednala osobní poměr každého jednotlivce k životu a práci komunistické strany. Přestavba strany má býti novou takovou agitační methodou, snad má dáti celému hnutí ráz novosti, revolučnosti, až i illegality. Má do agitace vnésti nové prvky, agitaci od osoby k osobě, agitaci životem v závodních buňkách atd. To vše je dokladem, že staré methody agitační se neosvědčily, že vedly k vytvoření amorfní strany bez páteře a jasné vůle. Je otázka, zda nový kurs agitační vnese nový duch do strany. Nebude-li tento nový kurs navazovati na psychologické, materielní a společenské předpoklady života a myšlení našeho dělníka, nenajde se žádný způsob agitace, který by to vynahradil. To se ukazuje i v diskusi v komunistické straně, kde jedni počítají se skutečností a druzí s Moskvou. Proto však stará i nová agitace komunistické strany nesmí býti p o d c e ň o v á n a; nesmí ji však p ř e c e ň o v a t i dnešní komunisté. *K. T.*

Prosté otázky.

Jde-li člověk na venkov, na dovolenou, jde tam s pevným úmyslem na měsíc rozvázati styky s Prahou. Ale i venkov, lidé na venkově kladou otázky, snad proto, že soudí, že člověk z Prahy může je lépe zodpověděti. Takovou otázkou, která není nezajímavá, jest tahle: Řekněte mi, jak a zda se mohou sejíti lidé z různých časopisů a novin, když celý týden si snaží říci co nejhorší věci; žurnalisté mají přece své organisace; jak se v nich mohou sejíti večer lidé, kteří v ranících a večernících si spílají co nejhůře? Je dvojí možnost: buď nemyslí svoji útočivost vážně, to vrhá pak špatné světlo na jejich přesvědčení, na jejich názory, nebo to berou vážně; jak potom mohou jednati mezi sebou, jak prostě mohou vedle sebe seděti, jak se mohou stýkati, když člověk z P r á v a l i d u jest dle Č e s k é h o S l o v a lhářem, a naopak, když dle P r á v a L i d u jsou redaktoři N á r o d n í c h L i s t ů zaprodáni kapitálu, a zase naopak lidé z P r á v a L i d u dle N á r o d n í c h L i s t ů jsou zapsáni belzebubu beznárodního socialismu? To jsou prosté otázky člověka, který srovnává několik listů, jejich vzájemné redakční útočení. Těžko mně odpovídat.

Žádá se od novináře, aby takto psal? Žádají jeho zaměstnavatelé od něho přímé útočení od osoby k osobě, od redaktora jednoho listu k redaktoru druhého listu? Činí tak dobrovolně, či odevzdávají tak své úlohy z pilnosti, aby si zasloužili chválu? Snad všechny tyto vlivy působí, snad i atmosféra žurnalistické práce. Strhuje a unáší. Pozorovali jste někdy temperamentního řečníka? Před schůzí za stolem jest ochoten klidně a věcně polemisovati, jest loyální vůči jiným názorům. Rázem se změní, jakmile stojí před počtem posluchačů. Jejich upjaté oči jakoby jej zavazovaly, jakoby jej hnaly k tomu, aby své řečnění stále zostřoval, útočení stupňoval. Nemluví za osobu, cítí se povolán mluviti jménem kolektiva a tu cítí se dosti silen, aby bagatelisoval svého odpůrce; ovzduší schůze u nás není ovzduší taktu, a tak dochází posléze k útokům osobním. A taková atmosféra jest i v novinách. Žurnalista, jakmile vezme péro do ruky, mluví plurálem majestátním: m y, m y. Uveďme tu případ: Vyšly »Listy autorům«, které pod týmž nadpisem vycházely dlouho v jedněch pražských novinách. Autor tu cítí nutnost vyrovnati se s problémy literárními, atmosféra žurnálu jej povyšuje, aby mohl mluviti osobně s autory, obraceti se na ně přímým osobním oslovením. Napsal by na př. autor »Listů autorům« dopis, který by nadepsal: pane Čapku, já o Vaší knize soudím to a to, zalepil by jej a poslal p. Čapkovi? Zdá se, že ne. Cítí se k tomu však povolán, jakmile píše do novin, které jsou prací kolektivní a určeny pro kolektivum čtenářů. Poněvadž toto kolektivum čtenářů, straníků je organisováno v našich politických stranách mocí, mocí přímo fysickou, tlačí tato moc na řečníka, novináře; poněvadž tato moc není založena na hodnotách kulturních, svádí i novináře, aby útočil na své kolegy v jiných listech mocí nadávek. To je atmosféra, která strhuje; strhuje proto, že není silných individualit, které by se tomuto vlivu opřely, a vede k osobním nadávkám, protože není dosti věcných argumentů, kterých by se bylo možno v této vzrušené chvíli držeti. Často jest možno čísti, jak tvoří čelní romanopisci, lehce i těžce. Bylo by zajímavo, jak píší novináři. Těžkou věcí jest několik prvních řádek, ohlásit vstup, přijít na nejlepší úvod; podaří-li se to, pokračují řádky již samy sebou, ba tvoří pomalu hmotu, která žene žurnalistu, tak, že péro zdá se mu pomalým, aby mohl zachytiti cestu myšlenky. A ku konci jest pod tlakem myšlenek, sbíhají se mu v uzel; brání se, aby se mu nerozběhly, aby konečná slova rekapitulovala, útočila a ještě jednou bránila. Jest to nervosní atmosféra, a kmitne-li se před-

stava protivného listu, dostává podíl, který jinak by nedostal. Pochybuji, že v soukromém styku by začal mluviti redaktor Českého Slova s redaktorem Rudého Práva: pane, váš list mi připomíná jednoho kutnohorského blbečka, pochybuji, že red. Nár. Listů by začal s red. Tribuny: Vy, z orgánu germanofilského, židomilného, koketujícího s bolševismem atd. Česká žurnalistika ve svých členech nemá silných individualit, které by se dovedly opříti tomuto myšlenkovému tlaku, proti síle stranické atmosféry, která oči znásilňuje, která činí z člověka jinak klidného člověka zcela jiného, vezme-li do ruky péro.

A ještě jeden důvod. Naše listy nemají smysl pro humor. Ne pro humor, který se koncentruje v záhonících humoru, které osévány jsou po většině výstřižky ze starých kalendářů a novin, ale pro humor jako zbraň politického života. Chesterton říká, že rozesmát člověka jest nejkřesťanštějším skutkem. Po té stránce jsou noviny naše málo křesťanské. A přece vtipem jest možno lépe bojovat, než toporným útočením. Dobrý vtip zachraňuje řečníka, který již na prázdno vystřílel všechny argumenty, i nejhrubšího kalibru. A i tento nedostatek humoru, vtipu, sarkasmu, kterým by se vyrovnalo napětí mezi politickými tábory a jejich novinami, působí, že sahá se k nadávkám. I vtip má svůj velký účin, působí mnohdy více než svižný úvodník. Byl jednou jeden národní demokrat, věrný stoupenec Kramářův, kterého nechaly klidnými veškeré argumenty proti dr. Kramářovi. Jen jeden účinkoval: obrázky (náhodou z »Přítomnosti«), o dru Kramářovi a Smetanovi, a na slova Kramářova: Ačkoliv (Smetana) byl jen hudebník (tak nějak)... proti (Kramářovu) já, politik. Tento obrázek účinkoval u něho více, než kniha polemik. Pronikl. Není-li vtipu v našich listech, jest to dokladem, že vtip se od nich nežádá, proto nepředkládají vtipu, porozumění pro finesu útoku, jemnost a pokládají se za nuceny útočiti z hrubých kalibrů.

Pochopiti tyto nesnáze, znamenalo by pochopiti vnitřní smysl našich odpoledníků a večerníků. Ukládají-li si s námahou ranní listy jistou reservu, nemají ji večerníky. Snad soudí, že čtenář jest unaven denní prací a musí se proto na něj jíti velmi silnými argumenty, že nutno užíti silných dráždidel, aby bylo možno získati zájem čtenářův. Ve velkých městech jsou prý lidé, kteří sbírají odpadky jídel a připravují z nich pro chudé nová jídla. Musí je hodně pepřiti, aby se zakryla nechutnost směsi. Jest to direktiva našich večerníků? A jestliže takto jdou večerníky a jdou na odbyt, sledují je ponenáhlu i ranní listy.

Říká se, že náš život jest zpolitisován. Bylo by zajímavé, kolik času a zájmu zkonsumuje politický, veřejný život u normálního čtenáře novin. Ukázalo by se, že jest to jen nepatrná část. Lidé hledají klid ve svém denním životě, a noviny, chtějíce je pro politický život zainteresovati, myslí, že tak učiní nejlépe hádáním a útočením osobním.

Na otázky prostého člověka možno odpověděti, že čtenář jest postižen tímto osobním útočením, jako novinář. Tomu možno vytknouti, že neprojevuje dosti resistence vůči tomuto tlaku, který na něm spočívá, a který nese s sebou povaha novinářské práce. Do té doby, než se tak stane, musí si tento korektiv vytvořiti čtenář listu sám při čtení svých novin: číst je s reservou. *O. W.*

B. Müller:

Chyby Čechů a chyby Slováků.

I.

Že Slovensko stalo se nám problemem, netřeba dokazovati. Jest zbytečno, svalujeme-li vinu za věci, které na Slovensku se staly, na Čechy, na Slováky či na Maďary: chyby se státi musily z toho jednoduchého důvodu, že na Slovensko se šlo jako do země skutečně neznámé. Myslili jsme, že jdeme mezi své, že tam na Slovensku čeká nás jen láska, vystupňovaná několikastaletým odloučením. To byl veliký omyl. A druhý omyl spočíval v tom, že šli jsme na Slovensko jako »osvoboditelé« s tím přesvědčením, že jen my jsme lidé rozumní a že jen to, co bylo našimi až do 28. října 1918 neuskutečněnými ideály v zemích historických, může spasiti Slovensko.

Zdá se, že záleželo na methodě, s jakou kdo na Slovensko šel. Ten, kdo zanesl na Slovensko české »kacířství«, ublížil československé vzájemnosti nejvíce. Nikoliv proto, že slovenský lid by byl katolický! Jest velikým omylem, tvrdí-li se u nás, že Slováci jsou zapeklití katolíci. Není to pravda. Jsou pouze lidem nábožensky založeným a dovedli by stejně milovati Husa jako panenku Marii, jen kdybychom byli dovedli tomuto lidu podati Husa jako člověka náboženského a nikoliv jako sršatého bořiče křížů. Ovšem to jest jen jedna z příčin nezdaru, o němž se mluví. Příčin je však více.

II.

Nemůže býti sporu o tom, že slovo »svoboda« bylo na Slovensku chápáno (a jest pravděpodobně chápáno i dnes) docela jinak, ještě o něco hůře, než tomu bylo a jest v zemích historických. Lid, který neměl takměř nikdy svobody, představuje si tuto svobodu v podobě rozpoutání všech egoistických požadavků, a nejsou-li nebo nemohou-li tyto egoistické požadavky býti rázem splněny, nastává reakce: jako v Čechách mnohdy slyšíme, že »za Rakouska to bylo lepší«, tak i na Slovensku — mnohem častěji — uslyšíme, že »za Maďarska to bylo lepší«. Podíváme-li se na toto tvrzení se stanoviska egoistického, řekneme, že je v tom zatím kus pravdy: za maďarské vlády slovenské děti do školy choditi nemusily, dnes musí; za války Slovensko (jako celé Uhersko) bylo méně různými rekvisicemi rabováno a rekvisice začaly tam vlastně s příchodem Čechů. Za maďarské vlády dostával rusínský lid na Podkarpatské Rusi kukuřici a kořalku, za vlády československé rozdával tam Červený Kříž kakao a swetry. To byly nesrovnalosti, které nejdříve zarazily slovenský a podkarpatoruský lid a které samozřejmě vzbudily nelibost oproti nové vládě. Neboť nesmíme zapomínati na to, že slovenský lid, hlavně na východním Slovensku, jest mnohem primitivnější, a důsledek toho, pochopitelně, jest ten, že pocit bezpráví v zájmech osobních jest mu bližší, než vysoké ideály vlastenecké.

Ale byly zde i jiné věci: Maďaři brali lidem řeč, nikoliv však víru. Ta ztráta řeči prostého člověka tolik nebolela, neboť věděl, že za současných poměrů se slovenčinou nikam se nedostane. Ale ten lid, který musí jen trpěti, přilne mnohem silněji k víře, která mu skutečně dává mnoho naděje a mnoho uspokojení. A nyní přišli Češi, kteří náhle s 28. říjnem se stali radikálními, a začnou tomuto ubohému lidu bráti i to poslední — víru, začnou bořiti kříže, strhávati obrázky svatých atd. Co z toho mohlo vyplynouti? Nepřátelství, nenávist. Neboť urážeti v člověku to, co jest mu v trudném životě jedinou útěchou — to se hned tak neodpouští. A k tomu přišly Husovy oslavy. Slovenský lid nevěděl ani, kdo to vlastně Hus jest. Nikdo mu nevysvětlil, že to byl jeden z nejnáboženštějších lidí — a už se slaví. K tomu přistoupilo katolické kněžstvo, které slovenskému lidu vykreslilo Husa jako anti-

krista, a efekt byl ten, že že slovo Hus se stalo slovem nejnenáviděnějším. A jelikož slovo Hus bylo totožno se slovem Čech — — byla nenávist oproti Čechům jen posílena.

K tomu třeba ovšem si ještě něco přimysliti: prostý člověk slovenský není tak inteligentní jako prostý člověk český. Víra — tot jeho inteligence, tot vše, celý duševní svět. Český člověk vždy měl svoje školy, kde mohl nalézti i něco jiného, než víru, a proto u něho víra není vším. Ale u slovenského člověka jest vším. Jestliže tedy slovenský člověk bránil se této invasi nevěry, bránil vlastně možnost své duševní existence. A na to se u nás zapomnělo.

Konečně slovenský člověk byl mnohem déle a mnohem důkladněji vychováván ve víře katolické, než člověk český. Dějiny české mají veliké náboženské revolucionáře a jejich dílem jest ono české »pochybování u víře«. Toho na Slovensku nebylo. Náboženské dějiny české obyčejně směřovaly proti Římu, náboženské dějiny slovenské k Římu. A to jsou rozdíly zásadní. Konečně slovenský člověk jest s l o v a n š t ě j š í m než člověk český a proto jest také náboženštějším. Nikoli římsko-katoličtějším, ale náboženštějším.

III.

Netřeba se však obávati lidu slovenského. Rozumnou výchovou může se tento lid převychovati, a myslím, že už s budoucí generací nastane zcela jiný poměr mezi Čechy a Slováky. Trochu nebezpečnější jest zde inteligence slovenská, která vlastně dnes jest — zdá se — jednou z největších příčin rozkolu mezi Čechy a Slováky.

Veliká část této inteligence slovenské nedovede ještě ani dnes slovensky mysliti. Ba dokonce — a to jest trestuhodné! — velká část této inteligence nechce ani slovensky se naučiti mysliti. Nemůžeme chtíti od starých, aby se náhle přeorientovali. Ale jest mravní povinností mladých lidí, aby se naučili slovensky mysliti. Chybou slovenské inteligence (čest výjimkám, které, doufejme, brzy se stanou pravidlem) jest — odpusťte mi to ošklivé slovo — budapešťská mentalita. To činí tuto inteligenci nepotřebnou pro jednotu československou. A je to na př. tisk ľudové strany na Slovensku, který nenávidí — Čechoslováky. Těmito Čechoslováky jsou ovšem míněni ti Slováci, kteří vzdali se už dávno oné budapešťské mentality a kteří přilnuli k české kultuře. A zde chci důrazně říci, že tato budapešťská mentalita jest mentalitou ľudové strany slovenské. Slovenská ľudová strana není skutečnou slovenskou stranou, ale činí organický celek s maďarskou stranou křesťansko-sociální na Slovensku a s křesťanskou stranou v Maďarsku. Tentýž způsob psaní jako v »Slováku« najdeme v budapešťském »Szózatu«, »Magyarországu«, »A Népu« a »Nemzeti Újságu«. Jest to tentýž způsob žurnalistiky po stránce formální a tatáž mentalita po stránce vnitřní. Ovšem s tím rozdílem, že v křesťanském tisku maďarském se nadává mimo na Čechy i na socialisty, kdežto v »Slováku« se nadává jen na Čechy.

Avšak ani této mentality se nemusíme báti, neboť tato mentalita časem též zanikne. Je třeba jen času, a ta slovenská žurnalistika, odchovaná v Budapešti, se též změní. Ovšem nejtrapnější jest to, že najdeme v orgánech slovenské ľudové strany sice slovenské věty, ale syntaxi maďarskou! Proto se také nepodivíme, nadávají-li slovenští ľudoví redaktoři oněm slovenským časopisům, které jsou psány Čechy nebo Slováky, kteří nalezli onu slovanskou a slovenskou syntaxi pro svoje články. Jest to boj maďarské mentality proti mentalitě slovenské, který nejlépe lze konstatovati na syntakčních rozdílech slovenských časopisů.

Jest také známý fakt, že slovenská inteligence ještě dnes se baví nejraději maďarsky (zase čest výjimkám). Říkává se tu, že slovenská řeč není schopna oné modifikace, jako maďarština. Tak se maskuje jen duševní lenost.

IV.

Není však vina jen na Slovácích. Větší vina je na Češích. Na Slovensko měli býti vysláni lidé nejlepší: ponejvíce tam byla poslána třetí garnitura inteligence i drobných lidí. Nejhorší však byla ona polointeligence, která šla Slováky »vychovávati«. Touto výchovou rozumělo se nepochopené, povrchní volnomyšlenkářství. A ještě dnes alespoň 50% Čechů na Slovensku myslí, že Slovákům schází maďarský »bič«. Tot idea přímo zločinná.

Mluví se mnoho o lásce Čechů k Slovákům: pravda však jest ta, že české časopisy pražské dosud se nevymanily z idey všemoudrosti. V českém denním tisku píše se o Slovensku jako o Africe. Kolik je v českých časopisech novinářů, kteří skutečně na Slovensku žili a pracovali? Slovensko pro české časopisy jest »terra incognita« a to, co neleží přímo na trati Praha—Košice, nese pro český denní tisk pravděpodobně nápis: »hic sunt leones«. A jestli ne lvi, tedy při nejmenším medvědi, kteří s nastávající zimou spolu s vlky objevují se houfně ve zprávách českých deníků, v menším počtu však už na Slovensku a na Podkarpatské Rusi. Druhý kořen zla je ten, že poslanci a politicky činní jedinci nemají o Slovensku potuchu a dělají v Rudolfinu pro Slovensko zákony. Čech na Slovensku musí býti příkladem každému, neboť jeho povinnosti jsou mnohé: on není jen pracovníkem, ale i representantem národa na Vltavě, jest současně i vychovatelem, ale on musí býti i oním elementem, který za každou cenu musí paralysovati vliv nejen minulého režimu, ale musí dokázati, že režim dnešní daleko předčí režim minulý. V tomto směru každý může, ba musí býti politikem a v tomto směru prostý a jednoduchý český úředníček či dělník může vykonati více, než jakkoliv vysoká politika.

Postavení Čechů na Slovensku jest choulostivější ještě o to, že jsou tu přímo biologické podmínky lásky a nenávisti. My Češi máme proto Slováky skutečně a upřímně rádi, jelikož tušíme v nich mnoho slovanského, právě toho slovanského, co nám chybí. Proto také milujeme Rusy, neboť oni jsou lepšími Slovany nás. Slováci však cítí v nás mnoho germánského a proto nedovedou nás tolik milovati. Ani nemohou, neboť instinktivně cítí v nás cizí rassu. To ovšem pro Čechy na Slovensku znamená další překážku, další obtíž, kterou možno překonati jen přilnutím k slovenské duši, láskou, trpělivostí, mírností, nikdy však vládou silné ruky.

V.

Slováky ovšem potkalo jedno velké dějinné neštěstí, kterého následky nejlépe cítíme dnes a pravděpodobně budeme pociťovati ještě dlouho do budoucna. Zdá se, že pod tlakem maďarisace klesá v první řadě inteligence, a lid, nemaje takto vůdců, podléhá vlivu maďarských kněží. Kdežto v Čechách kněžstvo a vesnice byly oporou českého probuzenectví, není tomu v takové míře u Slováků. Lid, který vždy tvoří největší část národa, stojí tu v nejtragičtější době opuštěn a proto neprojevuje takovou resistenční sílu jako lid český. Kdežto lidu českému během období probuzeneckého inteligence přibývá, Slovákům jí ubývá a to značí, že maďarisace půjde rychleji kupředu, neboť není zde těch, kteří by nejen vedli národ k odporu, ale ani těch, kteří by uhasínající vědomí národní rozdmychávali. Slovenská inteligence byla první, která desertovala: v důsledku toho lid padal v marném boji. Ovšem příčina byla toho ještě hlubší: Češi mohli mnohem snadněji provésti svoje národní osvobození, neboť měli za sebou dějiny velkého a mnohdy mocného a slavného království českého. Slováci však nemají dějin slovenské samostatnosti a proto ani v minulosti nenalezli oporu. To myslím, bylo také příčinou onoho desertování inteligence, která se dala svésti slavnou historií tisíciletého Uherska. Nejtragičtější postavou je zde

Petöfi, po otci i matce Slovan, a přece je největší básník maďarský. V něm (a v mnohých před ním a ještě více po něm) jest zosobněna tragika Slovenska a slovenského národa.

Dnes ovšem poměry se obrátily a na Slovensku provádí se národní osvobození opačně — shora. Lid nedovede ještě čísti a vydávají se mu knihy. Lid nemá za sebou období ochotnických divadel a dávají se mu moderní divadelní soubory. Lid není politicky vychován a jest naháněn do politických stran. Proto se nepodivíme, že slovenská kniha zůstává ležeti, že divadla jsou prázdná.

Nedovedeme dobře pochopiti založení a postavení slovenského lidu a Slovenska vůbec, jelikož neznáme dějiny maďarské, lépe uherské. A bez znalosti dějin Uherska nepoznáme Slovensko, neboť nikdy nebudeme věděti, že to byla slovenská krev a slovenská šlechta, která tyto dějiny z veliké části tvořila, ovšem pod firmou maďarskou. Proto také se podivíme, jestliže dnes v Maďarsku se volá (a jest to hlavně hr. Apponyi), že Maďarsko bez Slovenska nemůže existovati. Jistě že těžko, neboť bylo to právě Slovensko, které bývalému Uhersku dodávalo nejen zdravou krev, ale i celou inteligenci, šlechtu, politiky a vše to, co representuje stát. Jelikož však neznáme dějiny uherské, neznáme ani onen slovenský moment v těchto dějinách a bojujeme-li proti maďarské domýšlivosti a propagandě, bojujeme zbraněmi velmi chabými. Jest ovšem v první řadě povinností dnešní inteligence slovenské, aby nám konečně ukázala dějiny Uherska s hlediska slovenského. Nečiní-li tak, budiž jí to přičteno za neopustitelnou chybu. I Slováci mají vůči své vlasti povinnosti, nikoliv jen Češi vůči Slovákům. Na to však na Slovensku se rádo zapomíná, a to je zase chyba. Právě tak bylo by třeba zpracovati maďarské kulturní dějiny. Jen touto vědeckou prací konečně pochopíme, čím Slovensko de facto jest a co státu československému v budoucnosti může dáti. Zde však třeba k zodpovědnosti volati Slováky, nikoliv Čechy. Vzájemnost československá nesmí býti jen láskou platonickou, ale musí míti pevné vědecké základy. Jen na těch možno potom dále stavěti. Mají tedy nyní slovo Slováci.

VI.

Idea autonomistická, která stala se heslem z veliké části jen agitačním, a přece nahání tolik strachu a tak mnoho se o ní mluví, není jen pouhým heslem. Kdežto kraje historické činí přirozený celek s centrem buď v Praze nebo v Brně, není tomu tak se Slovenskem, které geograficky tvoří přirozený celek s Maďarskem. Jediný pohled na mapu přesvědčí o této pravdě i toho, kdo nikdy na Slovensku nebyl. Tím ovšem není řečeno, že tato skutečnost měla by či mohla by býti podstatou hnutí autonomistického, jelikož my víme, že nikoliv geologické či geografické struktury tvoří státy, ale obyvatelstvo. Ale zapomínati na přirozené položení jednotlivých území ne ní dovoleno. Jest asi velmi pravděpodobno, že politické poměry často jsou závislé na poměrech hospodářských. Snad školním toho příkladem jest dnes Slovensko, kterému byl po převratu dán směr do Prahy, kdežto cesty na jih — cesty přirozené — byly mu zahraženy. Tím průmysl slovenský byl nejtíže ubit, jelikož konkurovati do zemí historických nemůže a do Maďarska nesmí. Ovšem ono hermetické uzavření hranic Slovenska oproti Maďarsku mělo své vážné příčiny, ale jest třeba, aby toto hermetické uzavření pozvolna polevovalo. A ono skutečně polevuje. Uvidíme, že s uvolňováním hranic oživí i slovenský průmysl, který takto nalezne znovu svoje přirozené odbytiště. Že Slovensko do Maďarska bude moci vždy velmi mnoho dovážeti, o tom není sporu: Slovensko vždy zásobovalo dolní zemi dřívím a bývalý uherský průmysl byl soustředěn právě v dnešním Slovensku. Též železniční a paroplavební spojení Slovenska s Maďarskem jest mnohem lepší, než spojení Slovenska se zeměmi historickými. A to jest podklad každé zdárné konkurence. Dá se ovšem předpokládati, že Maďarsko bude hleděti získati půdu na Slovensku i politicky, a tu bude na Slovácích, aby dokázali, že dnes Slovensko není už součástí Uherska, ale součástí Československa. Uvolněné spojení Slovenska s Budapeští bude zkouškou státnické zdatnosti Slovenska.

Československo není jen problémem unifikace zákona, ale unifikace vůbec. Ten, kdo říká, že to vše musí jíti podle českého rozumu, jest právě tak dalek pravdy jako ten, kdo to chce míti podle rozumu slovenského.

VII.

Poměry slovenské jsou komplikovanější poměrů českých. Český živel v Čechách byl živlem nejen samostatným, ale i konkurenčně zdatnějším, s nímž Němci musili tvrdě zápasiti. Na Slovensku největšími pány byli Maďaři, Slováci neměli tak slavnou minulost jako Češi a proto neměli na co vzpomínati, Slovensko podléhalo maďarisaci v rozměrech úžasných a Slováci sami byli vůči Maďarům konkurenčně slabí. Neboť ta inteligence, která měla býti silou tohoto národa, stala se po většině jeho zrádcem. Maďaři, jako jediní a nejmocnější páni na tomto území, vždy se budou považovati za vládce. Aby toto postavení Maďarů na Slovensku bylo paralysováno, bude třeba, aby slovenská inteligence se rozmnožila, což jest tím snadnější, jelikož to byly právě slovenské chaty, které Maďarům dodávaly nejen inteligenci střední, ale i inteligenci uměleckou a duchovně vůdcovskou. Pravděpodobně již dnešní generace dá Slovensku dosti inteligence, neboť dnes slovenští synkové nemusí studovati v Budapešti. Úcty zasluhují ti slovenští jedinci, kteří nedali se všeobecným proudem strhnouti, ale národu svému věrni zůstali a vytvořili jeho kulturu, jeho umění slovesné a celý jeho duchovní život. Bylo jich málo a proto i kultura slovenská jest malá a mladá. To však není vinou lidu. Jest si jen přáti, aby to, co slovenský lid dával dosud svému nepříteli přirozenému, dával nyní sobě.

Židé, jako lidé mnohem inteligentnější Slováků, uchopili do svých rukou veškeren drobný obchod a tím i hospodářsky ovládli tento lid. V Čechách lid český byl živlu židovskému nebezpečnou konkurencí, proto židů v Čechách jest méně. Na Slovensku a v P. Rusi jest tomu opačně, neboť tam mezi lidem méně inteligentním a konkurence neschopným stali se vládci oni. Proto čím dále postupujeme na východ republiky, tím silnější osazení židovské se nám zjevuje. A s tímto postupujícím židovstvím klesá i vzdělanost lidu.

Má tedy Slovensko na svém těle více nepřátel než země historické, proto i jeho boj o existenci jest těžší boje lidu českého. A jelikož často pouhý boj existenční zabarvuje již i politickou náladu, pochopíme, že jen tehdy, podaří-li se nám zvednouti intelektuelní a existenční basi slovenského lidu, podaří-li se nám i upevniti ve svých rukách vládu v Československu. Na tento proces jest ovšem třeba několika desetiletí a než nastane onen okamžik, kdy nejen politicky, ale i mravně, intelektuelně a hospodářsky uchopí se vlády svých věcí samotný lid slovenský, bude třeba, aby pomáhali tu Češi. Jest jisté, že to budou v první řadě Slováci, kteří budou v budoucnosti zodpovídati za zdar či nezdar své vlasti: stejně tak však zodpovědnost ta padne i na Čechy.

Národní hospodář

Ing. *Jan Dušek:*

Dolar proti libře.

Již od války vede se tuhý zápas mezi dolarem a librou šterlinků, mezi New Yorkem a Londýnem. Bohatství, které za války ze všech končin světa připlývalo do Spojených států, po-

zvedlo nesmírně sebevědomí Američanů. Nejmarkantněji tento válečný přesun jeví se v pohybu zlata. Amerika v době válečné, ale zvláště poválečné. jest zaplavována téměř veškerou produkcí zlatovou, na Ameriku spouští se v posledním desetiletí skutečný zlatý déšť, takže Amerika r. 1924 soustředila u sebe za 4247 milionů dolarů zlata; tedy téměř 50% veškeré světové zásoby. Banky americké se ve zlatě přímo topí. Jest přirozeno, že tato zlatá záplava vykonává svůj vliv na celé národní hospodářství americké, že hlavně působí na peněžním trhu, na trhu kreditním. Neboť většina zlata, která z Evropy do Ameriky připlývá nehromadí se ve federálních reservních bankách, nýbrž plní pokladny bank soukromých, kde rozšiřuje fond pro další kreditní operace. Umístit výhodně tyto kapitály jest nyní nejhlavnější starostí všech bank. Resultátem tohoto vnitřního kapitálového boje jest neustálé stlačování úrokové míry, která při denních penězích dostihla v květnu tohoto roku 2%. I federální reservní banky musí se přizpůsobovati tomuto pohybu a snižovati svou úrokovou sazbu. V srpnu klesla na 3%. Jest přirozeno, že tato nízká úroková míra jest atrakčním momentem pro všechny ty, kdož hledají laciné peníze. New York stává se tak nejbohatěji zásobeným kapitálovým reservoárem, stává se tak vážným konkurentem Londýna, který až dosud osoboval si monopolní právo na peněžním trhu.

Ještě jiný však moment mluví ve prospěch New Yorku. Dolar jest dnes nejluxusněji podloženou zlatou měnou. Federální reservní banky jsou zlatem téměř překrveny, takže místo předepsaného 40% bankovkového krytí mají záruku 83%ní. To vykonává ovšem přímo magický vliv na pověst dolaru, na jeho jistotu, na jeho oblibu. Vše přepočítává se na dolar, obchod znenáhla opouští dosud vševládnoucí libru a počíná se orientovat dolarově. Dolar — toť jistota, toť samo zlato, jemuž Evropa jakoby již odvyklá, a proto tím více ji fascinuje.

A ještě na jiném poli vytlačuje dolar libru šterlinků z její dosavadní světové posice. Amerika se dnes jeví kapitalistům mnohem jistější zemí než Anglie. Neboť byť socialismus Mac-Donaldovy Labour Party byl sebe krotší, přece vzbuzuje ve finančních kruzích nedůvěru, děse kapitalisty přízraky socialisace. Tak setkáváme se s příznačným zjevem, že, ačkoliv úroková míra v New Yorku klesla na minimum, přece značné kapitály stěhují se z Londýna do New Yorku, aby zde nalezly jistější uložení. A v tom skrývá se nemalé nebezpečí pro Londýn a jeho predominanci na trhu kapitálovém, to asi také přispívá k potížím Mac-Donaldovy vlády.

Ovšem jest přirozeno, že zápas, který se po válce rozvinul mezi New Yorkem a Londýnem, mezi dolarem a librou šterlinků, nebude tak záhy dobojován. Anglie, hlavně na poli hospodářském, jest houževnatý rival, který pouze v krajních případech by se dal vytlačiti ze své nynější posice, která mu zaručuje ekonomické panství nad světem. Solidnost londýnské City nebyla v ničem válkou dotčena. Orgaisace, kterou se anglický obchod honosí, jest také jedinečná. Zvláště na tomto poli musí Amerika ještě mnoho dohánět, než bude schopna převzít řízení světového obchodu. Rychle zbohatlá Amerika postrádá těch staletých tradic, o jaké se opírá Anglie a bez kterých je velmi těžko organisovat světohospodářský organism. Tradici tu si Amerika teprve buduje. Vždyt i americká doprava jest teprve poválečného data. Teprve nyní vymaňuje se americký obchod z transportního područí anglického překotným budováním obchodního loďstva.

Organisace newyorského peněžního trhu vykazuje také mnohé nedostatky, které brání, aby New York se stal výlučným monopolistou v tomto oboru. V prvé řadě jest to režim fiskální, který brání kapitálovému umísťování v cizině, což skrývá v sobě nebezpečí vytvořiti skutečnou bariéru mezi finančním světem americkým a evropským. Neboť mezi hodnotami domácími a cizími jest dosud ve Spoj. státech činěn nápadný rozdíl, hlavně ve směru daňově politickém.

To jsou hlavní momenty, které brzdí onomu shora nadhozenému procesu přesouvání finančního centra světového z Londýna do New Yorku, které prodlužují panství anglické libry ve světovém obchodu a finančnictví. Jde zde však jenom o pouhé brzdění, neboť tendence již zde jest, tendence uvědomělá, která znenáhla musí vykonati též vliv na americkou politiku. Oficiósní americké žurnály uvědomují si již zcela jasně tuto rivalitu mezi New Yorkem a Londýnem, mezi dolarem a librou a snaží se z toho již vyvozovati důsledky. »Dosud byl Londýn mezinárodním peněžním trhem,« píše se. »Ale laciné peníze mohou přesunouti trh tento do New Yorku, neboť vypůjčovatelé jdou vždycky tam, kde jsou peníze nejlacinější. Rivalita mezi Londýnem a New Yorkem pro úrokovou sazbu stává se aktuální jako nikdy před tím.«

Zápas, který se nyní odehrává mezi dolarem a librou, jest nejcharakterističtějším příznakem nové světové hospodářské éry, jež má býti representována vůdcovstvím americkým. Amerika připravuje se na ekonomické vedení světa, Amerika, oslněna svými hospodářskými úspěchy a svým nepřehledným bohatstvím, spíjí se ctižádostí po hospodářském ovládnutí světovém, po převzetí dějinné úlohy anglické. Jest ovšem otázka, zda houževnatá Anglie vzdá se bez boje, nebo zda cítí ještě dosti síly k tomu, aby si svou posici udržela neztenčenu. Potíže Mac-Donaldovy vlády dávají tušiti, že City opět chce se ujmout slova a že za všech podmínek chce čeliti útoku americkému.

Literatura a umění

Ferd. Peroutka:

Boj o orientaci.

I.

Během letošního léta jsme byli svědky polemiky mezi Kodíčkem a p. Goetzem o německé a francouzské vlivy na naši literaturu. Kodíček držel palec Němcům, p. Goetz Francouzům. Nyní vychází knížka »V zajetí babylonském«, kterou napsal dr. O. Vočadlo, nemýlím-li se, nástupce Chudobův v Anglii. Zajetí babylonské — to, podle pojetí Vočadlova, není nic jiného než německé vlivy na nás. Místo tohoto zajetí, jež pokládá za zavržitelné v nejvyšší míře, hlásá autor nutnost pronikavého vlivu anglické kultury a anglického myšlení na nás. Se zřejmým pohnutím datuje svůj spisek, věnovaný mladé generaci, »z blahoslavené Anglie«. Roku 1918 dostali jsme jako národ vlastně teprve svobodnou vůli, můžeme se ve svém domě zařídit celkem jak chceme, zvoliti si ten či onen vzor, a takové polemiky a takové spisky jsou částí řetězu orientačních pokusů, jaké se pravděpodobně potáhnou ještě delší dobu.

Vočadlo zřejmě nemá Němce rád. Nemluví tu z něho jen kulturní orientace, ale, zdá se, i velmi živý nacionalismus. Každé chvíle jste nakloněni očekávat, že zanechá reservy a vybuchne, jako kdysi Kollár, břitce o Němcích podvodných, nelidech, potomcích Kainových. Nejraději by byl, kdybychom se vůbec neučili německy. Zejména prý má zmizet povinná němčina z našich škol. Přál by si, abychom na dvě generace na němčinu vůbec zapomněli: jen tak se zbavíme babylonského zajetí. Předpokládá, že anglický vliv byl na naši kulturu nejen nejblahodárnější, ale i nejvýznamnější. Neuvádí bohužel pro toto tvrzení více dokladů než Havlíčkovu blízkost anglickému typu, stanovisko klatovského Štorcha,

mužnou poesii Sládkovu, Karla Čapka, jehož oblíbenou četbou je americká filosofie, anglofilského Lošťáka, který měl značný vliv na studentstvo, a Rašína, který ve vězení překládal portréty anglických státníků. Toho je ovšem málo na doklad anglického vlivu na nás. Pro význam německého vlivu dalo by se namátkou sebrati stokrát více dokladů. Pak začíná dr. Vočadlo příliš lehce skákat: přání, jak známo, je otcem myšlenky, a Vočadlo, konstatovav příbuznost českého typu s anglickým, jde tak daleko, že tvrdí, že anglickou výslovnost si osvojíme snáze než německou. Tomu by oponovali všichni žáci Berlitzovy školy. Celkem každý, kdo umí německy číst, umí také německy mluvit. Ale je u nás mnoho lidí, kteří dobře anglicky čtou a neodváží se při tom pronésti ani jedinou anglickou větu. Karel Čapek, když přijel do Anglie, zaznamenal jako jeden ze svých prvních dojmů: shledal jsem, že neumím ani slovo anglicky.

Knížku Vočadlovu možno rozděliti na analysu toho, co jest, a na analysu toho, co má býti. Je-li třeba proti první části přednésti řadu námitek, jest třeba naopak, jsem přesvědčen, velmi živě souhlasiti s částí druhou. Jako není pravda, že anglické výslovnosti se učíme snáze než německé, tak také není pravda, že bychom do dneška a dnes byli povahou a duchem příbuzni Angličanům v míře, která by stála za zaznamenání. Vočadlův ideál jest velmi správný a nejprospěšnější, myslím, jaký si můžeme postaviti v oboru ideálů tohoto druhu. Ale nelze přece pro tento ideál přezírat skutečný stav. Zatím jsme povahou a způsobem života nepochybně bližší Němcům než kterémukoliv jinému národu. Úzký denní styk, jakým jsme se prolínali s Němci po staletí, měl ovšem na nás vliv daleko pronikavější než občasný výlet nějaké anglické nebo francouzské idey do české země. Naši historikové vyjádřili náš poměr k němectví touto formulí: germanisací částečnou ubránili jsme se germanisaci úplné; ohnuli jsme se, abychom nebyli zlomeni. Ať chceme nebo nechceme, všichni více méně dýcháme německý vzduch. Na duších našich dědů byly nakupeny celé německé hory. Způsob našeho života je zcela nepodobný anglickému; proto vždy nás budou zajímati »Dopisy z Anglie«, nikoliv však »Dopisy z Německa«. Tam celkem nacházíme jen obdobu svého vlastního života. Anglický vzduch jest zcela jiný; čeští návštěvníci bývají tam udiveni spoustou životních zvyklostí. V Německu však je nepřepadá pocit údivu. Fakt jest ten, že zatím patříme do sféry německé kultury a německého způsobu života, vůbec ne do sféry anglické. Pochybuji, že by se tato souvislost dala léčiti nějakým radikálním řezem, třeba tím, že se po dvě generace nebudeme učiti německy, jak navrhuje Vočadlo. To by znamenalo urvati si celý bok, kterým jsme přirmrzli. Naše poloha, pás němectví kolem nás nedají se takovým způsobem ignorovat. To by znamenalo jaksi pokus o částečné žití na měsíci. Bylo by to něco takového, jako když jsme si po převratu řekli: my se musíme hospodářsky orientovat na západ. Naši ministři obchodu, kteří se pokoušeli podle tohoto hesla nevidět Německo a Rakousko, mohli by vyprávět o celé řadě porážek, které utrpěli na tomto poli. Kdybychom my se po dvě generace nechtěli učit německy, znamenalo by to pokus o umělou nadstavbu, boj proti mapě. Uznáváme, že je zcela prospěšno pro Němce z Československa, učí-li se česky. Ale Němec, učící se česky, otvírá si tím, jak jest každému jasně patrno, daleko menší okruh než Čech, učící se německy. Pochybuji, že by se něco dalo léčiti takovou tvrdohlavostí, byť i byla vedena velmi žádoucím kulturním ideálem. S hlediska státního by to pak znamenalo, že jsme se odhodlali pustiti z rukou značnou část administrativy. Není možno míti v hranicích tři miliony Němců, s kterými se musíme denně stýkat na všech polích činnosti, a vydávati při tom heslo: Neučit se po dvě generace německy! To by byl čin, který by sice měl jakési národní kvality, zároveň však značné kvality protistátní. Naděje tohoto státu jest, že se Češi a Němci nějak sžijí, sblíží. Češi, neučící se německy, oddálili by toto sžití a sblížení na dobu nedohlednou. Sotva lze doufati, že by se Němci cítili doma ve státě, v němž jim hlavní tvůrčí národ projevuje tolik opovržení, že se ani nechce učiti jejich jazyku. Musíme se jednou dohodnouti, chceme-li tento stát tak, jak jest, se třemi miliony Němců. Chceme-li, pak to nepochybně ukládá jisté povinnosti, které se naprosto nesnášejí s dvěma generacemi, neumějícími německy, a s úředníky, dorozumívajícími se s německými spoluobčany pomocí tlumočníků. To by byla poněkud koloniální psychologie.

Ke knížce Vočadlově nutno učiniti poznámku, že zatím by nám vůbec neslušelo, nadýmati se nějak nad Němci. Zatím byla naše kultura příliš odvislá od nich. Zatím jsme profitovali z jejich předností i trpěli jejich vadami. Zatím, i když už nemáme německé vzory a i když už naše informace a náš zájem pronikají čím dále tím čileji na západ, máme v sobě přece ještě mnoho německého ducha. Ohrnujíce nos nad Němci, ohrnovali bychom jej zároveň poněkud nad sebou. Zajisté dospíváme již k stavu, kdy se začínáme rozhlížeti po jiných vzorech, a kdybychom měli možnost svobodné volby, zajisté bychom zvolili anglickou kulturu jakožto vyšší, půvabnější a lépe vychovávající osobnost. To jsou však pouhé začátky uvědomění a ještě žádná příčina k pýše. Vidíme-li zcela přesně, musíme říci, že zatím u nás ještě ani nepočal poněkud intensivnější vliv Anglie nebo Francie na náš denní život. Zajisté jsou tu vlivy literární, často dosti hluboké, ale to je příliš málo k tomu, abychom mohli mluviti o pronikavém vlivu.

Antonín Veselý:

Hovory s herci.

(5. Anna Iblová.)

— Nikdy jsem si nemyslila, že budu herečkou. Po celou obecnou školu nikdo mne nevzal do divadla. Dostala jsem se tam teprve jako studentka — jako primánka Minervy. Dávány byly »Námluvy Pelopovy« s hudbou Fibichovou. Loučil se Šmaha jako Oinomaos a v titulní roli vystupovala Dostálová. Tento večer rozhodl, že jsem šla k divadlu. Byla to Hippodamie pí. Dostálové, na kterou jsem nejvíce myslila.

— Pro vás, milostivá paní, bylo, myslím, důležito i jinak toto první setkání s uměním, které se stalo smyslem vašeho života. Míním fakt, že hned poprvé zapůsobila na vás divadlo svým plným dojmem: slovem, provázeným hudbou. Proto byl to tak rozhodný úder, který probudil vaši spící schopnost rozvinouti krásu slova k takovému stupni, že přímo volá po doprovodu hudby.

— Bylo to vše dohromady. Šmahův Oinomaos, v kterém herec, loučící se s divadlem, svým životem, vydal se

z posledního napětí. A pak Dostálová v Hippodamii, výkon, který stal se nejnedostupnějším ideálem mého snění. Majíc před očima stále výkon pí. Dostálové, myslila jsem zprvu, že bych to nikdy nedovedla. Již proto, že považovala jsem za nutný předpoklad hereckého umění, že herci musí býti krásní a velicí. Tuto představu utvrzoval ve mně vedle paní Dostálové též Vojan. Oba provázeli léta mého studentského horování pro divadlo. Viděla jsem je ve všech Shakespearech, které Národní divadlo tehdy dávalo. Kvapilovou zastihla jsem již v posledním období, kdy její zduchovělá krása nemohla ještě promluviti k mému dívčímu srdci. Její výkony byly pro mne jaksi zastřené, nepůsobily na mne tak intensivně jako výkony pí. Dostálové. Vnímala jsem zprvu výhradně přednes. Působila na mne mocně hudba a snad právě její spolupůsobení se slovem stalo se pro mne tak osudové při prvním mém setkání s divadlem. Chodila jsem mnoho na opery. Sama jsem však hudbu mnoho nepěstovala. Učila jsem se jen trochu na klavír a zpívat do dnes pořádně nedovedu. Pantomimická podstata herectví začala mne zajímati mnohem později.

Bylo mi patnáct let, když mne maminka s poručníkem přivedli k paní Hübnerové. Prohlásila hned, že talent mám, že vládnu silným, zvučným hlasem, že setkává se málo s takovým, jen naříkala, že jsem těžká, že se musím učit veselohry. Jako učitelka byla výborná. Nikoliv v ohledu teoretickém, v tom své žákyně mnoho netýrala. Ale člověk se od ní učí již tím, že se na ni dívá. Mé učení byla komika sama. Má úctyhodná učitelka předehrávala mi naivky. A bylo radost se na ni dívat, jaká byla mrštná a obratná. Já, patnáctiletá holka, jsem nedovedla být tak mrštná a obratná. Byla jsem hranatá jako chlapec. Zkusila se mnou role vážné. Tak v šestnácti letech zkoušela jsem na př. Markétu a Hilbertovu »Pěst«. Jednou pozvala si pí. Hübnerová na mou »Pěst« paní Svobodovou. Ta si nasadila lorňon, dívá se a ptá se: Kolik je té holce let? — Půl sedmnácta — zní odpověď. — Pro Kristapána a to ji necháte hrát tragické role? — Pí. Hübnerová však viděla, že rozhodně nemám talent pro naivky, a tu mi říkala starostlivě: »Bude ti vadit postava. Jsi malá na tragédku«. Záviděla jsem pak všem velkým lidem. Došlo na její slova. Vzpomněla jsem si často na ně, když hrála jsem již na Vinohradech a dr. Hilar na zkouškách nasazoval svůj um, jak by mou postavu udělal vyšší, méně režijní proposice tak, abych stála někde na schůdku a můj partner — byl jím obyčejně Karen — stál pod ním. K této vzpomínce na svá léta učení musím ještě něco dodati. V době, kdy jsem pojala pevný úmysl jíti k divadlu, byla vytouženou učitelkou pí. Kvapilová. Všechny významnější mladší herečky v Národním divadle byly jejími žačkami: Dostálová, Rydlová i Suchánková. Ale k pí. Kvapilové se dostati bylo těžko a pak zastihla jsem ji na samém sklonku její dráhy, kdy mne to k ní ani zvláště netáhlo. A vedle pí. Hübnerové jiné učitelky nebylo.

— Kdy jste se dostala k vlastnímu divadlu?

— Odešla jsem, nedokončivši Minervu, rovnou ke společnosti. V Roudnici viděl mne dr. Švanda a brzy potom napsal mi, abych šla na Smíchov. Šla jsem, ale nepobyla jsem tam dlouho. Neboť r. 1913 provdala jsem se za Bolešku a krátce před svatbou vystoupila ze svazku této scény. Pár měsíců jsem nehrála, až r. 1914 vystoupila jsem pohostinsky ve vinohradském divadle v Sternheimově »Měšťanu Schippelovi«. Jednalo se o angažování, ale vypukla válka a s vyjednávání sešlo. Zatímní chef dr. Hilar prohlásil však, že mne potřebuje. Domluvili jsme se tedy, že budu vystupovati jako stálý host. Teprve r. 1916 podařilo se dru Hilarovi přemluviti správu, aby mne angažovala na smlouvu.

— Kterými rolemi jste se hledala?

— O tom, jaké trápení měla se mnou pí. Hübnerová, jsem již řekla. Zkoušela se mnou »Hoičičku«, »Pampelišku«, »Poupě«, ale stále to nešlo. Byla nucena tedy sáhnouti k rolím tragickým. Plného uplatnění dostalo se mi teprve na Vinohradech, již během toho dvouletého provisoria. Hrála jsem »Zmoudření Dona Quijota« v režii Zavřelově. První mou velkou tragickou rolí byla Kleistova »Penthesilea«. Zde sázel dr. Hilar vše na můj výkon, protože odvážná výprava Brunnerova pobuřovala a bylo tedy nutno napnouti všechny síly v hereckém podání, aby nechuť publika byla přemožena. Další mé role byly v Mariově »Tristanu«, Sternheimovu »Snobu««, Ibsenovu »Peer Gyntovi«. Z významných rolí po mém pevném angažování následovaly v Moliérovu »Donu Juanovi«, Shakespearovu »Antoniovi a Kleopatře«, Corneillovu »Cidovi« a Moliérovu »Amfitryonu«. Přišla jsem ze Smíchova zaučená do sentimentálního oboru. Dr. Hilar byl však proti tomu. Začal mne předělávat. Avšak teprve Kleopatra znamenala pro mne rozhodný přechod. Neobešlo se to bez zápasu. Dr. Hilar byl neústupný a tak jsem se něco naplakala, než jsem si na něho zvykla a porozuměla mu. Dovedl zkoušet, hledat, zaměstnávat, nedal herci zahálet a mohu říci, že jeho vliv zůstavil v mém vývoji stopy trvalé. Za Kvapila hrála jsem ve všech Shakespearech mimo »Othela« a »Cymbelina«, jsou mi svěřovány významné role v moderním repertoiru domácím i cizím — ale tu již cítím, že kritické období, kdy utvářel se můj herecký typ, je uzavřeno. Po pí. Hübnerové, která s mateřskou péčí pěstovala mé probouzející se nadání, zasáhl do mého vývoje v pravý čas dr. Hilar, aby mne uvedl na správnou cestu a pomohl mi dokončiti mé umělecké hledání.

— Označila jste jako rozhodný přechod ve svém vývoji svou Kleopatru. Já však vidím takový přechod teprve ve vaší Ximeně v »Cidu«. Vidím ve vaší Ximeně nejútočnější, nejdynamičtější projev, jakého jste dosáhla v lyrickém genru. Zajímalo by mne přímé doznání sympatií, po případě antipatií, s kterými vzhlížíte zpět na postavy svých rolí.

— Ze svých lásek musím na prvním místě jmenovati svou Kleopatru. V oboru postav lyrických má ovšem mou lásku přede všemi Ximena. Z moderních autorů hrála jsem nejraději Strindberga — jeho »Pelikána« a »Slečnu Julii«. A pro svůj čistě lyrický obor nalezla jsem v domácí produkci zvláště milou příležitost k uplatnění svých disposic v Šrámkově »Měsíci nad řekou«. Nerada však hraji t. zv. anstandní, důstojnou roli v »Pláčícím satyrovi«. Pro tvrdý jazyk příčí se mi rovněž má role v Claudelově »Výměně«.

— Tedy neuspokojovala vás vždy vaše dosavadní práce u divadla?

— Mám-li odpověděti zplna podle přesvědčení, musím se opět vrátit ke svým počátkům. Nikdy, ani v době učení u pí. Hübnerové, ani za svého pobytu u venkovské společnosti nepomyslila jsem si, že bych se někdy mohla

dostati k velikému divadlu. Ten okamžik, kdy se mi otevřelo divadelní nebe v představení »Hippodamie«, byl v mých vzpomínkách stále dosti silný, aby mne učil skromnosti. Neměla jsem svou dráhu právě urovnanou. Trvalo to dosti dlouho, než jsem se dostala k svému oboru a také v něm pracovala jsem nikoliv pod dojmem osvobozující radosti nýbrž pod tlakem tísnivého pocitu velké zodpovědnosti. A jak se celý můj život otáčí kolem chvíle, která ve mně dala vytrysknouti zvláštní síle, již jsem se pak nedovedla ubrániti, tak podána byla mi v poslední době jako Tantalovo jídlo příležitost moci se ukázati v téže herecké slávě, jaká se mi otevřela při prvním mém setkání s divadlem. Před loňským provedením »Námluv Pelopových« vyjednával se mnou dr. Hilar o vystoupení v Národním divadle. Ale s plánu, který jsem samozřejmě uvítala s velikou radostí, sešlo pro výslovný zákaz mého působiště. Snad abych nebyla oloupena o ilusi, aby neporušená vzpomínka z mládí zůstala mi nadále podnětem k práci, abych měla k čemu vzhlížeti jako k předmětu své touhy. Či aby mi bylo znovu připomenuto, že v našich poměrech herec stále ještě nemá svobodnou volbu pro to, do čeho by mohl vložiti všechnu svou životní lásku, že role mu přilétající nedává se mu jako samozřejmost, nýbrž jako zvláštní milost?

Musí míti film šťastný konec?

(Z anglické ankety.)

Film je pro výrobce hrou, kterou se sám může bavit, vytvářeje loutky podle vlastní vůle a dávaje jim veseliti se nebo truchliti, jak sám chce. Co je mu do výsledku, pokud se jeho výrobek skví jménem slavného autora nebo herečky, které její přitažlivost získala lásku v mnoha zemích? On ví, že se mu tím zvýší majetek a že bude moci uvésti na scénu další loutkovou hru, aniž by se ohlížel na to, zda se vyvine stálý počet diváků, jichž víra v kinematografické umění bude úměrna štěstí a radosti, kterou v něm naleznou.

Ale pro obecenstvo není kino hračkou, nýbrž něčím, co tkví mnohem hlouběji, pramenem věčně bublající jasné vody, která smývá jeho mrzutosti, zármutky a starosti, přináší mu uzdravující smích a chrání je před skutečným životem. S tohoto hlediska jest otázka »šťastného konce« ohromně důležitá, a její rozřešení může otřásti průmyslem od základů.

Jsou dvě otázky, které se musí bráti v úvahu. První jest, zda vyžaduje umělecká potřeba individuelního filmu šťastný nebo tragický konec, a druhá, bez ohledu na umělecké prvky ve výrobě, zda chce obecenstvo zavrhnouti logicky tragický konec ve prospěch šťastného. Některé typy obsahují obojí, tragedii i komedii. Dramatický a umělecký konec jest tragický; ale k obchodním účelům přidal výrobce šťastný konec, aby uspokojil to, co pokládá za přání obecenstva.

Tajemství jest v tom, že tam, kde příběh jest s to přivésti lidské hnutí až k osobní vytříbenosti, jest přijatelný tragický konec. Jednotlivý divák se stotožňuje s hrdinou neb hrdinkou a trpí s nimi až do konce, vždy se skutečnost odděluje od představ a výsledkem jest smrt nebo sebeobětování, stav, pro který by ve skutečném životě neměl divák dosti síly. My všichni bychom chtěli býti obry, a pro mnohé jest toto jedinou příležitostí. Umělecky i citově jest tu tragický konec na místě. Pohlédneme-li nazpět na tragedie starých řeckých dramatiků, Sofokla, Euripida, zdá se, že tam tomu tak jest. Tehdy pokládali toto očištění lidských dojmů za jednu z hlavních podmínek pravého dramatického umění. U filmů, v nichž hraje hlavní úlohu děj, náhoda a situace, jest tato otázka velmi rozdílná. Projekční plátno nahradilo dlouhé a stálé hledání utopií, v nichž všechny tvrdé nesnáze prosaického života ustoupily zhmotnění růžových snů, které šťastně končí. Diváci si zvykli na pomíjivost filmů, které vidí na okamžik, než upadne filmová fotografie v zapomenutí. Tento vnitřní nepokoj, kterým se liší filmové umění od dramatického, kde se může hra opakovati po léta a přece se neměniti, povstal ne vinou obecenstva, ale spíše tradicí, kterou tisk obklopil filmové umění. Ale teď se změnili výrobci, majitelé kin a tisk, a obecenstvo se počalo dívati na filmy jako na součást dramatického umění. To má přímý vliv i na tuto otázku, protože jest obecenstvo ochotné přijmouti tragický konec ve filmu stejně jako v divadle, kde by jej dříve bylo zamítlo.

Všichni mají rádi milovníka, a zvláště šťastného milovníka, a v tom leží tajemství obliby šťastného konce. Tragedie jsou v životě obvyklé, nejsou výjimkou, a divadelní svět, v němž jest každý šťasten a spokojen, existuje jen ve fantastických snech nebo v upravené formě na plátně. Od nejrannějšího dětství bylo voláním každé lidské bytosti: »povídej mi pohádku«, a starý obvyklý konec »vzali se a žili šťastně až do smrti«, jest stálou a hlavní touhou lidstva. Tento svět trpí dosud duševními i tělesnými pohromami, které přinesla válka.

Ve většině filmů jest raison d' être jejich tvorby vyprávěti lidskou pohádku o problemech života, které jsou pro přítomnou dobu »rozháraně«, ale dopracují se k šťastnému závěru. Většina lidí je neschopna pohlížeti do budoucnosti, aniž by klesala na duchu.

Film se šťastným koncem pohlíží za ně. Dívá se udatně a šťastně a život vstupuje znovu do říše možností. Že to není jen teorie, ukazují tato fakta:

Při nedávném pokusu s padesáti průměrnými návštěvníky kina, dvaceti pěti muži a týmž počtem žen, vyšly některé zajímavé vysledky:

1. Při hlasování pro vždy šťastný konec bez ohledu na umělecký nebo logický průběh bylo pro 18 mužů a 24 ženy, proti 7 mužů a 1 žena.

To dokazuje, že se všeobecně žádá šťastný konec, hlavně od žen.

2. Při jednotlivých filmech s tragickým koncem hlasovali: pro šťastný konec: u filmu »Láska, život a smích« — 2 muži a 12 žen, proti němu 23 muži a 13 žen. U filmu »Staré hnízdo« pro 24 muži a 20 žen, proti 1 muž a 5 žen. U filmu »Naše zlatá matička« pro 25 mužů a 21 žen, proti žádný muž a 4 ženy. U filmu: »Čtyři příšerní jezdci« pro 10 mužů a 11 žen, proti 15 mužů a 14 žen.

Z těchto čísel plyne závěr, že ženy žádají spíše než muži, aby filmy skončily šťastně, ale inteligentní obecenstvo dobře chápe, že není možno žádati šťastný konec u filmu, kde by byl násilný, jako na př. u »Láska, život a smích«.

Jsou to nepatrné údaje, neboť počet filmů s tragickým koncem jest velmi malý, snad pouze jedno procento. Ostatních 99% jsou filmy, které představují problemy denního života a šťastně je řeší. Toto přímé hlasování je neklamné: z padesáti jsou čtyřicet dva diváci pro šťastný konec; pro jednotlivé výjimečné filmy vyžadují různého řešení.

Z praktického hlediska jest tedy šťastný konec ve filmu nutný. Jistý muž řekl, když uviděl film »Petr Ibbetson«, že se dosud nezbavil tragedie a smutku, kterým naň tento film působil, a že bude trpěti dlouho pod tímto dojmem. Jest typem mnohých; snad typem všech vyjma několika málo osamocených, jichž dramatický instinkt se uspokojuje tragickou hrou a přináší jim štěstí. Kino není pouhým rozptýlením nebo uměním; jest také prostředkem k ustálení národa, a toho ustálení lze docíliti pouze v posledním stadiu lidského vývoje s konečným štěstím.

Doba a lidé

Franta Kocourek:

Komika politického života.

2. Proroci, prvorození a monopolisté.

Z čista jasna se něco stane. Některá strana se rozštěpí na levici a pravici, koruna československá zázračně stoupne, zřítí se kabinet, anebo zmizí tři miliony Kč. Jsou to události neočekávané ani prozíravými. Jakmile se však ono »něco« skutečně přihodí, ihned se vynoří prorokové, kteří slovem i perem odhalují své visionářské schopnosti.

»Naši čtenáři se jistě pamatují, že jsme již před časem upozorňovali na možnost náhlého obratu . . . na hrozící katastrofu . . . Včerejší události dávají nám plně za pravdu.«

Prorokování ex post je rozšířeno v různých vrstvách. Političtí profesionálové ho často používají jako zbraně, proti níž se přirozeně těžce bojuje, a jíž se dá na foru většiny čtenářstva hodně dokázat. Tito lidé se potírají námahou dodatečného sestrojování důkazů a psychologických postřehů, což působí někdy démonickým dojmem. Političtí amatéři jsou prostší a beznáročnější. Na ukázku jedna věta: »To sem povídal už dlouho před válkou, že ten Masaryk se stane presidentem.«

Princip prvenství hraje v politickém životě roli předůležitou. Jím dostává žurnalistika překotné tempo, jím vzniká honba a zlepšování času v získávání původních zpráv. Jde mi však spíše o to, jak si příslušní činitelé zakládají na tom, že byli první. Zábavné je to zvláště tehdy, dokazuje-li to strana, o níž se ví, že ji nebylo možno uznamenati ani mezi posledními v době, o níž se jedná. Je-li strana houževnatá v boji o čestné umístění, umí-li hodně rvát a vyčkat vlnu zapomenutí (jež přichází velmi brzo), může mít značnou naději na úspěch v zápase o prvenství.

»Byli jsme z prvních, kdož pochopili plně význam . . . my první jsme se postavili do boje za ideu . . . učinili jsme tak otevřeně a nebojácně, ačkoliv jsme tehdy byli samojediní . . . dnes ovšem se tato pósa hodí do krámu všelijakým lidičkám, kteří tehdy od věci utíkali a podráželi nám nohy . . . tato individua mají pak nejmenší právo vystupovati v roli hrdinů v jedné frontě s námi, kteří jediní . . . my jediní máme legitimaci k tomu, abychom . . .«

Je známo, že tyto projevy směřují málokdy k ideovému zadostiučinění. Jednává se tu velmi konkrétně o zmocnění se vlády nad nějakým úřadem, o vliv na určitou skupinu osob, atd.

To je přímá souvislost s monopolisováním všeho, co se hodí pro stranu. Jedná-li se o monopol tak dalekosáhlého významu pro stát, jako je monopol na dělání vnitřní revoluce 28. října a ve dnech těsně před a za tímto datem, nastoupí na kolbiště mraky interesentů a nastane boj velmi veliký. Teprve tehdy můžete zkonstatovat, jak nespravedliví byli ti, kteří tvrdili, že 28. října u nás žádná revoluce ani revolucionáři nebyli. Teprve tehdy poznáte, že každá strana měla hrdinné lidi, u kterých byste to nikterak nečekali.

Zmocniti se monopolu pro stranu není k zahození, což vysvitne srovnáním s monopolem ve smyslu obchodním. Nastávají ovšem povinosti rozvíjet příslušnou agendu: Stopovat, zjišťovat a podle uznání trestat porušovatele monopolu, kteří zdůrazňují své účastenství na věci.

3. Dostane se nám odpovědi?

Tato metafysická otázka je typická pro naši žurnalistiku. Není třeba silného důvodu, aby byla položena silně a vyzývavě. »Rudé Právo« je dokladem proto zajímavým, že má už bezpečnou rutinu v odhalování afér a že předčí ostatní strany jak důslednou naléhavostí, tak zásobou nepřístojností a barvitým podáním. Tak se stane, že může v krátkých přestávkách bombardovati různé zájemce. »Přinesli jsme nezvratné doklady o mrzkém jednání také »soudruha« X. Y. z »Práva Lidu«. Dostane se nám z Četnického domu odpovědi?... Jsme zvědavi, jak se k našemu neslýchanému odhalení postaví uhlobaroni z »Národních Listů« . . . Nyní, kdy jsme nad slunce jasněji posvítili na zemanské rejdy »Venkova«, jest na »Venkovu«, aby promluvil . . .« Vedle těchto variací je nutno uvésti jednu význačnou kategorii: »Co tomu řekne naše vláda? . . . Ví pan ministr o svinstvu ve svém resortu? . . . Jak se zachovají povolaní činitelé?«

Ve vzájemném dávání ožehavých otázek tkví kouzlo společenských styků mezi redaktory jednotlivých stran. Kdyby odpadla tato možnost, ochabl by nápadně temperament listů a velká část čtenářů by ztratila nejanimovanější četbu.

Odpovědi se vymykají z oboru zdravého myšlení a vyznačují se skoro vždy dvěma nesouměrnými částmi: V první se odmítá co nejrozhořčeněji pisatel invektivy, při čemž se objeví u napadeného sliny a údiv nad tím, jak je možno, že se na něho opovážil »někdo, kdo má sám máslo na hlavě, kdo . . .« Tu přichází delší část druhá, v níž se dovídáme markantní úryvky ze životopisu útočníka, vlastně z jeho černé kroniky. Pokusy o titulování protivníka končí poznáním nemožnosti nalézt výrazy vystihující nejvnitřnější představu autorovu. V závěru se vychrlí na soka perná otázka, popřípadě celá serie. Tak se stává, že z otázek se sice nerodí odpovědi, ale za to řada zajímavých otázek nových.

Pro radost ilustraci z »Domoviny«:

> »Ten drzý, sprostý plátek »Lidový deník« (»Večer«) si může napsat, co chce, ale chytněte takového uličníka za ucho a ať vám dokáže své ničemné tvrzení. Nejdříve si vycucal z malíka... Vše co o »Domovině« píše cancálek »Večer«, je nejpitomější lež, jaká se může vylíhnout jen v nejpitomější mozkovici... Agrární zemanové, fuj! Třikráte fuj! J. V., jejich žoldnéř a pověstný karbaník ze židovské party... Nazýváte mne, poslanče Vl., karbaníku z Kornfeldovy party, zločincem — pověstný karbaníku a bývalý panský karabáčníku... bídný lháři a politický podvodníku... marné vaše zuření, šílení, štvaní a nadávání..., ejhle, postižený podlý agrární lhář a nactiutrhač! Zastydí se? Kdepak! Ošklíbne se a bude lháti dále!«

Myslím, že není možno lépe prokresliti tento neodolatelný obrázek, než tím, uvedu-li historický fakt: Skupina tohoto reformátora několik dní po otištění citovaných řádků splynula s lidmi strany, o níž se takovým způsobem vyjadřovala — a žijí v nejlepší shodě.

4. Od apelací k předstupňům revoluce.

Apelování na vládu, povolané činitele a pod. překvapuje několika rysy. Děje se šablonovitě, patří k mechanice strany a listu a proto snad působí dojmem tovární výroby. Za druhé: V partaji i mimo ni se čtou zprávy toho druhu většinou bez rozhořčování, podobně asi, jako lokálky o lovu velryb. Je to ovšem nutný důsledek předcházejícího rysu. Celkem nikoho nenapadne

přimknout se k meritu takové apelace, často velmi truchlivého obsahu. Nikoho nenapadne jíti za věcí, dojíti ke kořenům a chytiti za nerv, což má jedině smysl. (Je to jeden z výrazných příznaků toho, čemu svorně všechny politické strany říkají »zbahnění našeho veřejného života«.) Nenapadne to dokonce nezřídka ani ty, na něž je apelováno, a nebylo by spravedlivo při této celkové atmosféře právě jen jim vytýkat »zločinnou netečnost«, protože každá sebe nepatrnější závada se ve zdravém organismu dotýká všech.

Ještě nápadnější je to na veřejných projevech: Schůze výborové, plenárky, schůze většího slohu, manifestace, až massové podniky s tisícihlavými zástupy.

Komika pramení z charakteru našeho stranického života, musí ji vidět každý, kdo má jen trochu schopnost podívat se na věc svýma očima.

Především prostředí, v němž se konečně počíná uvažovat sice nepatrňoučce a ostýchavě, ale přece: Hostince. Vsakování piva do politiky je problém tragikomický a stojí za pozornost dnes neméně, než tehdy, kdy naň ukazovali a útočili první politikové nového střihu. Nemožno věřit, že se dělá dobrá politika tam, kde není vidět pro oblaky kouře a kde je osoba pivonosná nezbytečnější, než osoba schůzi předsedající. Nemožno věřit, že jsou jasné a správné resultáty, k nimž se dochází po pátém půllitru.

Jiný komický rys vzniká rozporem teorie a prakse. Listy a řečníci vychovají organisované tak, že se spokojí věčně stejným glossováním toho, co je právě aktuální. Události se vtěsnají do formy stranické ideologie, vyklopí se a šťouchá se do nich neškodně obvyklými silnými výrazy a frázemi. Tímto konstatováním a vyhubováním problém diskutovaný končí ve většině případů, i tehdy, když je jasno, že jedinou pomocí je okamžitá akce.

Nemůžete zpočátku tuto situaci pochopit. Súčastníte se několika velikých projevů politických, jste živě interesováni na tematě, vidíte na plakátech a v novinách jména řečníků, jimž důvěřujete. Jste na Žofíně ve velkém sále. Teď se skutečně něco stane, tisíce lidí je namačkáno, tváře jsou navršeny až ke stropu na galerii, oči upjaty k podiu, řečník za nadšeného potlesku vystoupí a mluví. Po něm jiní, pevně, odhodlaně, zdá se vám, že se tu rodí činy, že není potřeba dívat se zklamaně na náš politický život . . .

Když absolvujete takových projevů několik se stejným výsledkem, začnete docházet k poznání, že je to prachobyčejná komedie. Ale z lidských a přirozených důvodů nechcete věřit, že je to skutečně tak složitě aranžovaná jednoduchá fraška. A její komika vám zbude ze všeho jako největší klad. Je třeba osvobodit se smíchem, který je sám v sobě pevný a ucelený tak, jako jím je člověk z lidu, líčený v jednom z předcházejících čísel »Přítomnosti«. A ve znamení tohoto klidného vyrovnaného úsměvu bude možno vést úspěšný boj proti principům dnešního života politického.

Jedním z dní pravidelně zajímavých v tomto směru je první máj. Předcházející agitace a mobilisace sil k tomuto dni připomene vždy znovu situaci stran, které musí užívati takových a takových prostředků výrazových, aby si zajistily inscenaci, jež má býti dobrovolná a samozřejmá, jedná-li se o strany vysloveně dělnické.

A průvody! Ovzduší jejich srazů z rána, na určených místech se standardami, prapory, vyžehlenými pohyby opáskovaného pořadatele, který pobíhá řadami spolubojovníků oficielně rozrušen, urovnávaje šiky, udílejíce rozkazy potřebné i nepotřebné, šťasten a spokojen sám sebou a vlastně celým světem. Podobně naladěni jsou skoro všichni, je to jako na slavnosti ve Stromovce. Hraje hudba, lidé jsou v nových šatech, a kdyby se našel režisér velkého a originálního stylu, mohl by se se zdarem pokusit o uspořádání slavnosti na Václavském náměstí, při níž by seskupil kapely všech na život a na smrt se nenáviděných stran: Všichni manifestující by se mohli chytit za ruce a tančit rozjásaný tanec, anebo by s nimi mohl provést nějakou scénu, v níž by revolučnost spočívala v tom, že všichni vezmou hrozným útokem schodiště musea, kdež v Panteonu bude rozdáváno občerstvení bez rozdílu politických stran těm, kteří budou v prvé frontě. Tohle je ovšem tragika, ale věřte tomu, je to velmi podobně: Jejich politické konstrukce by nevydržely dobře mířený nápor takového režiséra.

A průvody se hnou. Lidé, o jejichž lidskosti jste intuitivně, teoreticky i prakticky přesvědčeni, jdou v semknutých řadách, jichž počet bude ve večerních příštího dne vděčným objektem zveličování a osočování z impotence. V moři lidských hlav plují tabulky, jež vám připomenou občas vždy znovu překvapující faktum, že toto jsou revolucionáři, kteří se chystají věšet buržousty na šibenici, jež je výstižně vyobrazena na standartě, nesené roztomilým klukem. Na jiné tabulce je jiná smrt. Pane bože, jistě mají spravedlivé požadavky tito manifestanti, ale nijak se nerýmují jejich nápisy s nimi, kteří je nesou, není možno uvěřit těmto výkřikům národně demokratickým, národně sociálním, komunistickým, sociálně demokratickým, protože jejich nálada, tváře, oči a promenádní krok vypráví o něčem docela jiném. Na povel se sešli a rozejdou se, až jejich řečníci prosloví obvyklé armádní rozkazy. Vždyť oni se rozejdou, až bude čas k obědu a třebas hned po něm se sejdou, aby se domluvili o nějakém výhodném kompromisu svých nepřátelských partají, titíž, kteří se dopoledne pohybovali mezi špalírem strážníků u musea, každý v jiném šiku . . .

Závěrem této kapitoly úryvek z mého deníku:

1. května 1924.

»Prší chvílemi značně. Elektriky nejezdí. Manifestující československí socialisté a sociální demokraté jsou schováni pod okapy. Svatý Václav se leskne, blízko stojí červeno zlatě zdobený nákladní automobil, sloužící za řečnickou tribunu. Je opuštěn. Václavák je vymeten jako po bitvě. Průjezdy plné nových šatů. Zmoklý cirkus. Z čepice mi kape voda a směju se na manifestanty.

Ustává déšť. Lidé se hýbají. U Národního divadla slyším Smetanovo »Věno«. Komunistické standardy: »koalice toť korupce«.

Na nábřeží poblíž podstavci zbylém po soše F. J. se ustavuje tábor komunistů. Na nákladním automobile seskupeno 15 lidí pod prapory. Jeden mladík výrazné tváře si hraje se zmoklým rudým praporem a dívá se do davu, který se schází loudavě, zmokle a jakoby neochotně. Celkem asi 300 lidí. 3 strážníci s obušky a lhostejnými tvářemi. »Lenin je mrtev,« hlásá jedna standarda. Karafiáty rudé, hvězdy a odznaky s fotografií Lenina. Kdosi začíná řečnit. Člověk asi 35letý, růžové tváře a nemožné řeči. Gesta ruky prkenná zdola nahoru, jakoby jimi na nitce hýbal špatný loutkář.

»Čím se naše manifestace liší od jiných, to jest důstojný ráz a tím, že neděláme fidlovačky.« Vltava proudí a vypadá to smutně. Po prvních čtyřech větách začalo hustě pršet — i utíkali posluchači. A hlouček ko-

obhajce a tvrdit, že jeho klient není vinen? Tím by ovšem zrazoval přímo pravdu, jemu známou.

Řekněme si hned, že na štěstí pro advokáta tato obtížná a dramatická hypotésa se přihází jen zcela výjimečně.

Vše arci je možné. Advokát může pak prohlásit, že nemaje naprosté volnosti ducha, musí se vzdáti hájení, a tím vyhověti úctě k pravdě i svému svědomí. Obžalovaný vezme si jiného advokáta a poučen zkušeností, nebude opakovati své zbytečné doznání.

Dopisy

Ponurý Eros.

Pane redaktore,

dovolíte mi snad, abych k Vaší úvaze o psychoanalyse připojil několik poznámek. Vítám ji, protože by bylo vskutku na čase Freudovou naukou hlouběji u nás se zabývat, ale nebylo by, myslím, na místě, pomlčet ihned s počátku o některých Vašich tvrzeních. Schvaloval jsem úplně Vaši nedávnou studii o duchaplnosti a vtipu, avšak nejsem názoru, aby se jimi operovalo na úkor pravdy. Či myslíte opravdu, že Freud »nepokládá za příliš zdravé, jestliže muž nepovalí ihned do trávy nebo na pohovku ženu, jíž se mu zachtělo«, nebo »kdyby Freud měl pravdu, pak v životě není nic lepšího a nic podstatnějšího než ležeti s ženami, a každý den, kdy toho není, třeba pokládati za den ztracený?« Myslíte-li to vážně, pak věru nejste správně informován. Freud naopak velmi ostře vystoupil proti těm, kteří hlásají absolutní donjuanism a na tolik byl dobrým pozorovatelem, aby neviděl jeho nezdravých následků. O tom však nebude už mezi rozumnými lidmi sporu, že by jiné civilisační prostředí, neznající tolik překážek právě in sexualibus, neznalo zároveň tolik forem neuros, neurastenií a hysterií. A nezapomínejte, prosím, že Freud často poukázal na to, že doposud se on a jeho žáci hlavně zabývali sexuálním problémem lidské osobnosti a že problém jáství (Ich-Problem) byl jimi jen částečně zpracován a v budoucnosti čeká takové analysy, jako onen. Teprve potom bude možno řádně se zabývat otázkou psychického konfliktu. Ale dnes už je jasno, že o pansexualismu může mluvit jen ten, kdo Freudovým naukám nedobře rozumí.

Citujete Karl Krause a nejste v pochybnostech, »že psychoanalysa pošpiní život nenapravitelně«, kdyby se měla stát »populární naukou«. Jsou někteří, kdo mluví o její kráse. (Pfister). Ale nezáleží na čistotě, ani na ohyzdnosti — chceme přece blíž pravdě, at už je jakákoli; a nesluší se na dospělé muže, aby se obelhávali.

Říkáte, že »psychoanalysu nutno omezit na obor psychiatrie« a nevidíte, co znamená pro psychologii vůbec. Pro mne aspoň není psychologie myslitelna bez psychoanalysy. Neříkám, že ji může nahradit; avšak jistě je její částí nejdůležitější — nejen pro lékaře. Což není pro Vás ničím Freudův výklad snů, symboliky, opomenutí, teorie podvědoma? A tyto problémy nejsou přece jen oborem psychiatrie! Naopak — já neznám v psychologii ž i v o t n ě j š í h o směru nad psychoanalysu — samozřejmě bez několika přestřelků a nesmyslů některých příliš dogmaticky myslících Freudových žáků. Řeknu o tom na jiném místě více.

*

Dovolte, abych se zmínil několika slovy o studiu této nové psychologické nauky: doposud nemáme publikace o Freudovi, na české universitě se nepřednáší o jeho metodě — a přece by nemělo být lékaře, který ničeho o ní neví; žel, také k velké škodě nemocných. V universitní knihovně není téměř psychoanalytické literatury; nenaleznete tam Freudova lékařského měsíčníku. Není mi známo, z jakých důvodů. Je přece vyloučeno, že tomu tak je, protože Freud je žid; ani proto, že kazí mravně naši mládež, jak řekl kdysi jeden příliš učený muž. Pravda je, že je téměř všemi neurology a psychiatry — aspoň těmi, kteří sedí na universitních stolicích — odmítán a poněkud nevědeckým způsobem potírán. Ale i tu jsou výjimky: Bleuler, Pötzl — z mladších Kretschmer, Schilder, Kronfeld.

Čeští medici mají však přece možnost seznámit se s psychoanalysou také z přednášek; protože Pötzl a Löwy, psychiatři zdejší německé university, přednáší — první o psychoanalyse, druhý o lékařské psychologii — a dovolili by jistě, aby lékaři a kandidáti mediciny, kteří se o věc zajímají, přednášek se zúčastnili. Ani jim, ani budoucím jich pacientům, ani české lékařské vědě nevzešla by tím škoda.

V úctě

H. Robert.

(O d p o v ě d. — Je mi známo, že Freud sám vystoupil ostře proti těm, kteří hlásají absolutní donjuanism. Toto jeho vystoupení je ovšem pouhý přílepek k jeho nauce, která sama nevede k jinému než právě k pansexuelnímu názoru na život. Je nutno posuzovati základ nauky, a ne pouhé příležitostné projevy, vyvolané praktickým popudem. Upozorňuji, že kritika všech samostatnějších Freudových žáků (některé jsem uvedl) se obrací právě proti tomuto »pansexualismu« mistrovu, který je — to není illuse nebo neinformovanost — skutečným důsledkem jeho nauky. Jsem rád, že jste připomněl na př. znamenitého Kretschmera: sdílím asi jeho poměr k Freudovi, a připomínám, že kde Kretschmer kriticky se zmiňuje o Freudovi, je tu zase polemika proti psychologickému »pansexualismu«. Lituji ovšem, že nedovedete rozeznati živé vyjádření od vtipu. — Pokud se týká Freudovy nauky, jest možno o ní psáti vzhledem k těm, kteří ji přehánějí, nebo vzhledem k těm, kteří ji ignorují. Zdá se mi, že jsem ji až příliš napsal v prvním směru. U nás v Čechách by snad opravdu bylo třeba dříve prolomiti lhostejnost oficielní vědy, která se k psychoanalyse, jež je opravdu snad největším činem posledních desítiletí na poli dušezpytu, chová s nepochopitelnou lhostejností. Přeji-li si, aby většina výzkumů Freudových zůstala omezena na pole psychiatrie, myslím že je to správno: týkají se hlavně hysterických charakterů. Trvám na tom, že nauka Freudova, jenž je typem vědce t. zv. romantického, vyjadřuje korektury přesněji pracujících žáků, kteří už nebudou opojeni novotou objevů. Nepřeháněli pouze žáci Freudovi, přeháněl také sám Freud. Byl bych některé námitky proti Freudovi patrně formuloval určitěji, kdybych byl znal jeho knihu »Das Massenproblem und die Ich-Analyse«, která se mi teprve nyní dostala do ruky. Zde, myslím, se jeví slabiny Freudovy libido-theorie velmi zřetelně.)

F. Peroutka.

Hovory s herci.

Na Vinohradech 25. X. 1924.

Vážený pane redaktore,

je pravda stará skoro jako svět, že myslí-li dva lidé totéž, není to totéž. Pravdou ještě starší je, že sdělují-li si dva lidé určitý, třeba zcela precisovaný názor, nabude v duši toho, jenž poslouchá, formy a často i obsahu zcela jiného než jak byl myšlen a sdělen tím, kdo vypráví. Tedy nechci svým sdělením objevovat Ameriku, ale tak mimoděk mne to napadlo, když jsem četl svůj interwiew v panem redaktorem Veselým, otištěným ve Vaší revui. Mé názory jistě pan Veselý tlumočil povšechně správně, ale přes to v několika věcech můj názor nabyl v jeho transkripci obsahu jiného, než jak byl mnou cítěn. Řeknu-li na př.: »že bývalo obvyklé u starších autorů, že ve svých kusech vždy napsali jednu nebo dvě vynikající role, ve

kterých si mohl herec opravdu zahrát a na nichž mohl růst...«, neříkám tím: »Co píší naši moderní autoři, jsou schemata, z kterých herec nemůže nic udělat —«, protože i u některých našich autorů se takové role vyskytují.

Promiňte, že jsem Vás obtěžoval touto malou ilustrací k základním asociačním zákonům. *Bedřich Karen*

O české kuchyni.

IV.

Pane redaktore, několik poznámek k článku Dra. L. Procházky »O české kuchyni«.

Dr. Procházka velmi důkladně projednává otázku péče o žaludek, u nás rozhodně špatně řešenou, a vyčerpává thema tak odborně, že nesnadný i zbytečný by byl jakýkoliv dodatek. Má skoro ve všem pravdu. Česká, námi tolik ceněná kuchyně má mnohé a mnohé nedostatky — což nejlépe dokazuje fakt, že pokud není aspoň částečně přizpůsobena kuchyním cizím, hlavně francouzské, žádnému cizinci nevyhovuje, ba přímo se jim nechutí. Na př. naše tak oblíbené, všude podávané jídlo, vepřová pečeně, zelí a knedlíky a knedlíky, knedlíky při všem a všudy doplňované ještě povážlivým množstvím těžkých moučníků pečených, které nesnese jiný žaludek než náš, už celými generacemi k tomu trénovaný, naplňuje cizince zděšením i údivem nad našimi trávícími schopnostmi.

Malé množství zelenin, skoro úplný nedostatek salátů a ovoce co pravidelné složky každého jídla, monotonost a chudost pořadu jsou jim a konečně i mnohým z nás nepochopitelny. A přece změna, jejíž prospěšnost bychom v krátké době po zavedení zajisté ve všech vrstvách konstatovali, by nebyla tak nesnadná. Dr. Procházka v porovnání různých kuchyní zmiňuje se o málo rozmanité úpravě mas u nás proti různé úpravě ve Francii. V tom jedině je trochu na omylu. — Je nutno, mluvíme-li o výživě širokých vrstev, odmysliti si dokonalé kuchařské umění v kuchyních bohatých franc. domácností a drahých restaurantů, kde ovšem dosahují dokonalosti i různosti neporovnatelné. Ale příprava mas méně zámožného stolu francouzského je daleko, daleko za našimi domácími i přijatými kuchařskými recepty. Francouzská kuchařka s omezeným rozpočtem zná pouze maso opečené, většinou kotlet, zadělávané s bezbarvou omáčkou, pečené kuře a v nejlepším případě ještě boefsteak a rumsteak. I úprava zelenin (vyjímaje bramborů, která je vskutku lahůdková, a zelenin, pokud nejsou pojídány ve formě salátů) je u nás pečlivější i chutnější. Je tím více s podivem, že naše hospodyně nemohou se odhodlat, aby vybočily ze svých věčně stejných jídelních lístků a nahradily ty stále se opakující knedlíky, kaše, brambory, trochou zeleniny a nadbytečnou hojnost buchet a jiných těžkých moučníků zmírnily několika kousky ovoce, svojí cenou i hojností snad pro každého dostupného.

To, čeho se Dr. Procházka pouze dotýká, zdá se mi nesporným faktem: že kvalita naší stravy je hlavní příčinou naší těžkopádnosti v každém směru. A bylo by zajisté velmi záhodno pokusiti se o úpravu i snížení toho, co požíváme. Nejsme přece Eskymáky, aby klima nutilo nás k takovému zatěžování žaludku. Podmínky životní jsou tytéž jako o kus dále na západě a nezdá se tak docela jisto, že ohromný rozdíl povah, názorů a všech těch složek tvořících nár. charakter je odůvodněn pouze raçově. Není možno, aby kvalita toho, co udržuje nás při životě a síle, působila na nás pouze fysicky. Jsem přesvědčena, že ulehčení našim zažívacím orgánům bylo by ku prospěchu nejen naší tělesné zdatnosti. Nemohou, či nechtí-li české maminky sebe a své polovičky zvykati méně vydatné kuchyni, měly by alespoň věnovati trochu pozornosti jídelnímu lístku svych dětí. Je nesporno, že dítě útlejšího organismu mnohdy jemu předkládanou stravou trpí a buď odmítá ji požívat nebo špatně ji snáší. Nepatrná námaha, které by vyžadovalo toto vyhovění dětskému žaludku, přinesla by v budoucnosti uspokojivé výsledky jistě patrné. *Mrs.*

V.

Vážený pane redaktore,

dovolte mi laskavě, abych několika poznámkami reagovala na článek p. dr. L. Procházky »O české kuchyni«.

Článek — tak obsažný a významný, že by bylo lze reagovati na něj nikoli několika poznámkami, kterým, doufám, popřejete laskavě místa, ale celou serií článků o tomto důležitém thematě — vzbudil moji pozornost a můj zájem pro shodu náhledů jeho autora s názory, jež po několik již měsíců snažím se uplatniti v hospodyňské hlídce časopisu Modní Revue, kam pravidelně přispívám.

Snad skorem současně s p. autorem citovaného článku napsala jsem v minulém týdnu pro uvedený list článek o česko-francouzské kuchyni, v němž v podstatě uvádím tytéž náhledy o české kuchyni jako on — neopřené ovšem vědeckým materiálem, který má Váš p. autor pro ruce — vyslovujíc stejný s ním požadavek po nutnosti reformy české kuchyně.

Ačkoli tendence většiny mých článků — v omezeném rámci rubriky — směřuje k výchově čtenářek pro nové, lepší směry vedení domácnosti a kuchyně, rozumnější — úspornější časem i silami — a hygieničtější, přece si neslibuji pro nejbližší budoucnost valných výsledků.

Nikoli proto, že bych se domnívala, jako p. dr. Procházka, že konservatismus našich žen v otázce vaření je téměř nepřekonatelný — věřím spíše v nepřekonatelnější konservatismus mužů — ale spíše proto, že dnešní doba úplného hospodářského úpaku středních stavů jest reformám ve smyslu našich tužeb zcela nepříznivá.

Nelze totiž upříti, že tak zv. česká kuchyně je značně levnější kuchyně francouzské a především tedy proto má se u nás tak pevné, nevyhladitelné kořeny. Reformovati českou kuchyň lze dnes jen stavům hospodářsky dobře situovaným a u těchto tedy především nutno k reformám vychovávati a jakýsi výsledek předpokládati; hospodyně však dělnických a středních stavů (stav rolnický nepadá tolik na váhu, poněvadž těžká práce a pobyt na vzduchu českou kuchyni připouští) — příslušnice rodin státních úředníků zejména — nemohou na svém jídelním lístku za dnešních poměrů mnoho reformovati. Jakmile se o to pokusí, přijdou pro drahotu masa, ovoce, zeleniny — hlavních součástí oběda francouzského — do kolise s rozpočtem své rodiny; pokoušejí-li se naopak udržeti rovnováhu rozpočtu, přicházejí ovšem zase nutně do kolise se zdravovědou; jako příslušnice stavu úřednického, svoji domácnost, kuchyň i nákup sama si obstarávající, uvádím vlastní zkušenost.

Každá praxe kulhá za theorií — neboť i u nás platí především citovaná slova francouzského lékaře Martiala, že ke správné výživě lidu nescházejí ani tolik návody, jako spíše peníze...

Ač tedy všechny návrhy p. autora článku jsou pozoruhodné a pro národní zdraví je žádoucí jejich brzké splnění — zejména nejspíše ještě proveditelný požadavek odborné výchovy našich dívek pro život rodinný, nejen na odborných rodinných školách, ale na všech školách dívčích vůbec — přece pro nejbližší budoucnost považuji za naléhavější splnění požadavku reformy státních výdajů a státního hospodářství tak, aby hospodářsky neničilo některých vrstev národa, aby měřilo všem stejně a tak zvýšilo hospodářskou úroveň těch, u nichž byla stlačena na minimum — zvýšené hospodářské úrovni celého národa může teprve následovati reforma lidové výživy s nadějí na úspěch. Pak také bude čas uvésti v život důležitý vědecký ústav pro studium lidové výživy, až bude získána hmotná základna k realisování

výborných vědeckých theorií a vědeckých výpočtů. Neboť v kuchyni — při prázdné spižírně — vědecké výpočty jsou právě tak málo platny, jako znalost Pythagorovy věty, nebo přítoků čínských veletoků. *Asperula.*

Úspěchy československých socialistů.

Veleváženy pane redaktore!

K charakteristice čsl. socialistů, o níž se zmiňuje přítel Beneš v jednom z čísel »Přítomnosti«, přispěje jistě názor vlastních příslušníků strany na nepříjemné afairy, jež před časem zajímaly naši veřejnost.

Při své poslední návštěvě v Brně vyslovil jsem vůči jednomu vynikajícímu příslušníku strany čsl. socialistů své překvapení nad příznivým výsledkem obecních voleb, konaných krátce na to, kdy lihovarnickými penězi v bio Louvre, který je podnikem Čsl. obce dělnické, ohrožena byla stranická příslušnost všech slušných lidí. Dotyčný osvětlil svoji samozřejmou víru ve vítězství při volbách a uchovanou důvěru ve stranu několika otázkami, které si dovoluji reprodukovati:

»Což pak je korupcí, když strana béře, třeba nečisté peníze, ale zůstává státotvornou — a není to v zájmu, aby tak příslovečně státotvorná strana byla finančně podporována — a když všechny strany berou, proč by právě naše nebrala? —«

A k té její příslovečné politické pružnosti také poznámku. Když jsme bojovali za samostatnost sociálního pojištění úředníků a zřízenců, vyslala strana proti nám své řečníky, kteří měli za úkol hájiti jednotu pojištění v okresních nemocenských pokladnách. Sám měl jsem příležitost diskutovati s československými zastánci unifikace na veřejných schůzích v Čes. Budějovicích, Turnově, Nové Pace a jinde. A zatím, co v parlamentě jeden poslanec strany odbýval zástupce organisací úřednických tím, že jejich požadavek po zvláštním sociálním pojištění označil za osten proti socialistickým stranám, Čsl. obec úřednická za předsednictví senátora téže strany schvalovala resoluci úřednictvu příznivou a zatím, co na úřednických schůzích hlásala jedna část československých předáků nutnost unifikace pojištění, jiná v zákulisí parlamentu připravovala půdu k zachování zbytečných pokladen za tím účelem, aby byla zachována některá teplá ředitelská místa.

Uvádím tyto poznámky s připomínkou, že nejsem nijak osobně proti straně čsl. socialistů zaujat, ba domnívám se dokonce, že její existence za dnešních poměrů, tak chudých na politickou morálku, je přímo nezbytností.

V dokonalé úctě

M. Grégr.

Ještě, naposledy, otázka legionářská.

Pane redaktore!

Pocituji, že nyní nastal opravdový okamžik, aby ke slovu přihlásil se též člen té nejméně oceněné skupiny nynějšího důstojnického sboru a svým projevem zmírnil úsudek o složení tohoto sboru. Tím bych snad uvedl debatu tam — kam si ji ke konci přivésti přeje pan Medek.

Prohlašuji se předem za anonyma — protože nechci na sebe strhnouti pozornost ani v příznivém smyslu, za to ale doufám, že ovládá mne dobrá nálada a mysl po četbě dopisů strýce Jana (sešit č. 33 str. 515, 34—532, 35—547), která se zdá mně býti prospěšnější, než správná stylisace s trošku přimíchaným jedem v inkoustu.

Úsudek pana —Mi« v jeho článcích o legionářích jest mylný, podle zkušeností, jež jsme o nich nabyli, neboť jest skutečně dokázáno, že větší procento absolvovalo střední nebo vysokou školu. Jejich píle a úmorná obětavost jest známa, dohánějí to, čemu jsme se jako chovanci ve vojenské škole pohodlně naučili, a při tom konají svou aktivní službu.

Program vyučovací na kadetní škole byl daleko obsáhlejší než na střední škole, neboť kromě předmětů školy reálné, měli jsme samozřejmě ještě předměty rázu vojenského. K vyučování byli jsme přidržováni po celý den a někdy pro praktický výcvik až po 9. hodinu večerní (jízdárna!). Nehodlám se zde o tom šířeji rozepisovati a jen mimochodem připomínám, že do druhého ročníku byla kdysi předepsána úplná střední škola — jako podmínka pro přijetí. Nebylo sice tomu tak na všech ústavech, ale přece tomu bylo podobně také na jiných, které jsem méně poznal.

Po převratě vraceli se důstojníci s nadšením pro starou matku, svou obec a vlast do Čech. Mnozí z nich byli v posádkách, kde po 20 let neměli příležitosti pohovořiti si svým mateřským jazykem. Stylisovali česky, jen když psali domů a česky pohovořili si, když šťastná náhoda svedla Vaška (Čecha) s Jankem (Slovákem). Zapomněli jsme hodně, byli jsme neobratní v konversaci, ale Čechy jsme zůstali a vždy čestně jsme obstáli.

Přijde-li Čech z Afriky úplně černý a mluví-li jen cizí řečí, vše ho přijme přirozeně vlídně. Ale nás tolik čistili a umývali a přece jsme zůstali mouřeniny. Jsme méněcenní, jak podle článku pana —Mi— i pana Medka.

Jsou pluky, kde již dospěly obě strany ke správnému názoru, že legionář jest hoden vážnosti dnešní generace důstojnického sboru a starý důstojník jest ještě nepostradatelný, jak byl i po převratu, že jen vzájemnou soudržností při bídném platu dopracují se ve službě i mimo ni k lepšímu výsledku.

Jest hádankou, kdo vlastně má na rozporech zájem a jaký účel sleduje. Dále je již dlouho veřejným tajemstvím, že důstojnické povolání bylo dříve vyhledáváno po většině synky státních zaměstnanců a chudších vzdělanějších občanů vůbec — pro láci vojenské výchovy. Ti chudáky také zůstali, mezitím co druzí z rodin zámožnějších si vyhledali jiné zaměstnání.

Dnes jest to skorem stejné!

Marně hledám ve vojenském schematismu jména příslušníků našich nejváženějších rodin, jak je čtu v novinách v jiném povolání. Vždy skorem samý chudák státní zaměstnanec a učitel, jenž musil dáti jednoho člena své rodiny na vojnu pro nepříznivé poměry hospodářské. Výjimky jsou vzácné!

Proč? Vždyť úkol naší armády nebyl nikdy tak vážný a čestný (mimo doby legií) jako dnes a vyžadoval by si, aby regenerace armády účastnily se i naše nejpřednější rodiny. Tak přispěli by k výchově zdatné armády, která by dala klid obchodníku a průmyslníku k práci a státním funkcionářům příležitost rozhodně nařizovat. Rozumí se, že nevynáší tento stav nic, kromě přísné kritiky a povinnosti.

Jest také na omylu pan Medek svým tvrzením, že jest mnoho důstojníků, kteří by rádi přispívali do redakce »Přítomnosti«, stejně jako pan —Mi—.

Ta větší část důstojníků raději by se chopila vážného řešení této důležité otázky (jak konečně si pan Medek přeje) a s důvěrou vítala by iniciativu našich legionářů, kteří přece nebudou na rozpacích dáti tím klid celému důstojnickému sboru naší armády.

S důkazem, jak v obou článcích se konečně podařilo dosvědčiti, že v důstojnickém sboru jsou sami — parvenu — jsme si také tentokráte neposloužili. Končím. Zlatý strýče Jane, přimkni se k důstojnickému sboru a dej nám správné myšlenky, o dobrou stylisaci se potom postaráme sami. *J.*

(Pozn. red. Redakce dovoluje si prohlásiti, že neotiskne již žádného dopisu o této otázce.)